

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

REDOGÖRELSE

FÖR

HÖGRE ALLMÄNNA LÄROVERKET

I ÖSTERSUND

LÄSÅRET 1898-1899

JÄMTE

INBJUDNING TILL ÅRSEXAMEN OCH AFSLUTNING

DEN 2 JUNI 1899.

INNEHÅLL:

1. REDOGÖRELSE FÖR ÖSTERSUNDS HÖGRE ALLMÄNNA LÄROVERK
AF REKTOR C. A. HÄGGLUND.
2. KANTIANISM OCH BOSTRÖMIANISM AF DOKTOR KARL PIRA.

ÖSTERSUND
G. F. BERNDTSSON & SONS BOKTRYCKERI
1899

REDOGÖRELSE

FÖR

HÖGRE ALLMÄNNA LÄROVERKET

I ÖSTERSUND

LÄSÅRET 1898--1899

JÄMTE

INBJUDNING TILL ÅRSEXAMEN OCH AFSLUTNING

DEN 2 JUNI 1899

ÖSTERSUND
G. F. BERNDTSSON & SONS BOKTRYCKERI
1899

Redogörelse

för

Östersunds Högre Allmänna Läroverk

Läsåret 1898—1899.

A. Undervisningen.

1. *Höstterminen* började den 27 Augusti och slutade den 16 December. *Vårterminen*, som tog sin början den 14 Januari, kommer att avslutas den 2 Juni.

Den egentliga undervisningen tog sin början höstterminen den 1 September kl. 12 och upphörde den 14 December kl. 3 e. m.; den började vårterminen den 16 Januari kl. 12 för att fortgå till 29 Maj kl. 10 f. m.

Lof för hela läroverket har under höstterminen gifvits den 5 September på grund af militärisk utmarsch, den 16 September på grund af pågående marknad och den 1 December; under vårterminen den 3 Februari 3 t. (skidfärd), den 14 Februari (Fettisdagen), den 17 Mars på grund af pågående marknad och den 1 Maj.

Af månadslofsdagarna i sjunde klassen hafva under höstterminen de åtta månadslofsdagarna användts för skrifningar på lärorummet under lärares uppsigt; under vårterminen hafva för 7: 2 åtta af de nio månadslofsdagarna och för 7: 1 elfva af de tolf månadslofsdagarna användts till skrifning på lärorummet.

2. För alla klasser har gemensam morgonbön med sång, bibelläsning och förklaring af det lästa förrättats hvarje läsdag 7³/₄—8 f. m., och vid slutet af den sista undervisningstimmen har en kort avslutningsbön hållits i de särskilda lärosalarne. Vid morgonbönen hafva utom bönförrättaren minst två af läroverkets öfriga lärare varit närvarande. Den offentliga högmässogudstjensten i stadens kyrka har bevistats af så stor del af skolungdomen, som utrymmet åt de för den samma anvisade platserna medgifvit, hvarför lärjungarne haft obligatorisk kyrkogång hvarannan söndag.

Undervisning i läsåmnena har i alla klasser varit förlagd till 8—10 f. m. och 12—3 e. m. alla dagar med undantag deraf, att 1 klassen en dag i veckan varit ledig 2—3 e. m. och en dag i veckan 12—1 e. m. och haft sångöfning torsdagar 12—1 e. m.

Klasserna 6 och 7 hafva dessutom haft lärotimmar 5—6 e. m. fredagar och 6: 1 och 6: 2 tisdagar 5—6 e. m.

Öfningarna i sång och instrumentalspel hafva egt rum torsdagar 12—1 e. m., måndagar och fredagar 4¹/₂—6 e. m., tisdagar 4¹/₂—6¹/₂ e. m., torsdagar 11¹/₂ f. m.—12 och 5—6 e. m. samt onsdagar 4¹/₂—7 e. m.

Öfningarna i välskrifning och de obligatoriska teckningsöfningarna hafva varit förlagda till samma tider som undervisningen i läsännena och den frivilliga teckningsöfningen till lördagar. 5¹/₂—6¹/₂ e. m.

Gymnastiköfningarna hafva försiggått 10,5—10,35 f. m. och 11,25—11,55 f. m. hvarje läsdag; måndag, tisdag, torsdag och fredag 6,5—6,35 e. m., onsdag och lördag 5,5—5,35 e. m.; vapenöfningarna måndag, tisdag, torsdag och fredag 6,35—7,5 e. m.

3. Uppgift för höstterminen 1898 å antalet lärotimmar i veckan för läsännena.

1	2	3	4	5	6	7	
Afdelningar och linier	Närvarande lärjungar under höstterminen	T i m m a r				Summa	A n m ä r k n i n g a r
		Skilda	Gemensamma för				
			lärjungar från afdelningar å samma linie	lärjungar från afdelningar å olika linier			
1	35	24	—	—	24	1) Med 4 a gemens. i engelska 6 t., historia 2 t.	
2	35	27	—	—	27	2) Med R. 4 b gemens. i kristendom 2 timmar, matematik 5 t., historia 1 t., geografi 1 t., naturlära 3 t., tyska 4 t., modersmålet 4 t.	
3	35	28	—	—	28	3) Med R. 5 gemens. i kristendom 2 t., modersmålet 3 t., tyska 3 t., franska 3 t., naturlära 3 t., geografi 1 t., historia 1 t.	
4 a	23	20	8	—	28	4) Med R. 6: 1 gemens. i kristendom 2 t., modersmålet 2 t., franska 4 t., historia 1 t., tyska 1 t., naturalhistoria 1 t. och i skrifning 3 t.	
4 b } R.....	15	20	(8) ¹⁾	—	20	5) Med L. 6: 1 B. gemens. i historia 2 t., latiu 6 t.	
4 b } L.....	8	9	—	(20) ²⁾	9	fysik 1 t., matematik 3 t.	
R. 5	7	12	—	16	28	6) Med R. 6: 1 gemens. i kristendom 2 t., modersmålet 2 t., franska 4 t., historia 1 t., tyska 1 t. och i skrifning 3 t.	
L. 5	22	13	—	(16) ³⁾	13	7) Med R. 6: 1 gemens. i geografi 1 t. och i engelska 2 t.	
R. 6: 1 ...	9	13	3	13	29	8) Med R. 6: 2 gemens. i kristendom 2 t., modersmålet 2 t., franska 4 t., tyska 1 t., historia 1 t., naturalhistoria 1 t. och i skrifning 3 t.	
L. 6: 1 B. .	9	4	12	(14) ⁴⁾	16	9) Med L. 6: 2 B. gemens. i latin 6 t., matematik 3 t., historia 2 t., fysik 1 t. och med L. 6: 1 A. i tyska 1 t.	
L. 6: 1 A. .	5	6	1 (12) ⁵⁾	(13) ⁶⁾	7	10) Med R. 6: 2 gemens. i kristendom 2 t., modersmålet 2 t., franska 4 t., tyska 1 t., historia 1 t., och i skrifning 3 t.	
R. 6: 2 ...	6	12	(3) ⁷⁾	14	26	11) Med R. 7: 1 gemens. i kristendom 2 t., modersmålet 2 t., franska 4 t., historia 1 t., filosofi 1 t., tyska 1 t., naturalhistoria 1 t.	
L. 6: 2 B. .	14	4	12	(14) ⁸⁾	16	12) Med L. 7: 1 B. gemens. i latin 7 t., matematik 3 t., historia 2 t., fysik 2 t. och med L. 6: 2 A. grekiska 4 t.	
L. 6: 2 A. .	6	6	(13) ⁹⁾	(13) ¹⁰⁾	6	13) Med R. 7: 1 gemens. i kristendom 2 t., modersmålet 2 t., franska 3 t., historia 1 t., filosofi 1 t., och tyska 1 t.	
R. 7: 1 ...	8	17	—	12	29	14) Med 7: 1 gemens. i tyska 1 t.	
L. 7: 1 B. .	8	4	14	(12) ¹¹⁾	18	15) Med L. 7: 2 B. gemens. i kristendom 2 t., modersmålet 2 t., franska 3 t., latin 7 t., matematik 3 t., historia 3 t., filosofi 1 t., fysik 2 t., tyska 1 t. och gemens. med L. 7: 1 A i tyska 1 t.	
L. 7: 1 A. .	2	2	1 (18) ¹²⁾	(10) ¹³⁾	3		
L. 7: 2 B. .	3	6	23	(1) ¹⁴⁾	29		
L. 7: 2 A. .	2	6	(25) ¹⁵⁾	—	6		
Summa	252	233	74	55	362		

4. Begagnade läroböcker och genomgångna lärokurser i läsämnen.

a) **LÄROBÖCKER m. m.**

Kristendom: Bibeln (1--7), svenska psalmboken (1--3), NORLÉN och LUNDGREN, biblisk historia (1--3), LEMKE, öfersigt af de bibliska böckernas innehåll och historia (5), CORNELIUS, kyrkohistoria (6, 7), LUTHERS lilla katekes med kort utveckling (1--5), NORBECK, teologi (6: 2, 7)

Modersmålet: SUNDÉN, språklära i sammandrag (1--5), läsebok för folkskolan (5), EKMARK, läsebok (1--3), SNOILSKY, svenska bilder, utg. af v. Friesen (4, 5, 6: 1), BJURSTEN, öfersigt af svenska literaturen, utg. af v. Friesen (6--7), WARBURG, svensk litteraturhistoria (6--7), BAGGE, läsebok i svensk prosa (7), HAMMERICH, danska och norska läsestycken (6: 2, 7), dikter af TEGNÉR, RUNEBERG, TOPELIUS, STAGNELIUS m. fl.

Tyska: CALWAGEN, språklära (1--6), CALWAGEN, elementar- och läsebok (1--3), MORÉN, läsebok (4--5), CALWAGEN, översättningsöfningar (4--5), ERNST VON WILDENBRUCH, Vergnügen auf dem Lande, SEIDEL, Leberecht Hühnehen (6: 1), JENSEN, Aus Lübecks alten Tagen (6: 1 A och 6: 2 A), RICHARD VON VOLKMANN-LEANDER, Träumereien an französischen Kaminen, LUISE PICHLER, Der Überfall im Odenwald (6: 2), HEYSE, Rolands Schildknappen (7), GOETHE, Egmont (7: 1 A och 7: 2 A).

Engelska: CALWAGEN, språklära (4--7), CALWAGEN, översättningsöfningar (R. 5, L. 6: 2, R. 6: 1, 6: 2), MORÉN, engelsk läsebok (R. 5), STEVENSON, Pavilion on the Links (7: 2), AFZELIUS, engelsk elementarbok (4, L. 6: 1 B, L. 6: 2 B), MARRYAT, The Settlers (R. 5, L. 6: 2 B), MASSEY, In the struggle of life (R. 6: 1, L. 7: 1), do Village Tales (R. 6: 2).

Franska: PROSPER MERIMÉE, Colomba (7: 2), Fransk vitterhet af Müller och Wigert del. V (7: 1, 7: 2 B), A. JOHANSSON, översättningsöfningar, HALEVY, L'Abbé Constantin (7: 1), PHILIP, översättningsöfningar (7: 1), MALOT, Sans famille (6: 2), EDSTRÖM, översättningsöfningar (6: 2), BÖDTKER & HÖST, lärobok i franska (V, VI: 1), OLDE, fransk språklära (VI: 1--VII: 2).

Latin: ZANDER, språklära (4--7: 2), RUHE, extemporalier, (5, 6: 1), TÖRNEBLADH, elementarlärobok (4), CORN. NEPOS, utg. af Törneblad (5), CÆSAR, de bello gallico, utg. af Häggström (6), LIVIUS, I, II. (6: 2, 7), CICERO, Orationes selectæ, utg. af Törneblad (7: 2), Cato Maior, utg. af Klingberg (7: 1), OVIDIUS, metamorph. selectæ, utg. af Cavallin (6), VIRGILIUS, Aeneiden, utg. af Törneblad (6: 2, 7), HORATIUS, oder, utg. af Fahlcrantz (7: 2), J. P. WEISSE, Romerske antikviteter, L'HOMOND, Urbis Romæ viri illustres (6, 7).

Grekiska: SILLÉN-LÖFSTEDT, grammatik (6, 7), PETTERSSON, grekisk läsebok andra omarb. upplagan, (6), XENOPHON, anabasis, utg. af Anlin (6, 7), HOMERI, Odysse, utg. af W. Knös (6: 2, 7), ANTIGONE, herausg. von Chr. Muff (7).

Historia: ODINER, fäderneslandets historia för skolans lägre klasser (1--5), EKMARK, historisk lärobok (1, 2), ODINER, Sveriges, Norges och Danmarks historia för skolans högre klasser (6, 7), PALLIN, allm. historien för läroverkens mellanklasser (R. 4, 5), BOETHIUS, historisk läsning (4, 6: 2), SCHOTTE och BOETHIUS, gamla tidens historia för elementarläroverkens högre klasser (L. 4, L. 5, L. 6: 1), PALLIN, medeltidens historia för elementarläroverken, den förkortade upplagan (L. 6: 2), PALLIN, nya tidens historia (R. 6, 7), HILDEBRAND, Sveriges statskunskap i kort sammandrag (7: 2), WALLIS, illustr. världshistoria (7).

Geografi: CARLSSON, skolgeografi (1--5, R. 6, 7), FEHR, geografiska skildringar (3, 5).

Matematik: BERGS räknelära (1--3), HAGLUND, lärobok i algebra (4--7), HAGLUND, samling af öfningsexempel (4--7), HULTMAN, proportionslära (6--7), HELLGREN, Euklides VI bok (6: 2--7), SOHLBERG, praktisk lärokurs i planimetri och stereometri (3, 4), EUKLIDES, geometriens elementer, utg. af M. Strömer (7), LINDMAN, Euklides' 4 första böcker (4--6: 2), TODHUNTER,

geometriska öfningssatser till Enklides (R. 6. L. 6: 1 B.), SOHLBERG, lärobok i geometri för lat.-lin. 6:te och 7:de klass, (7: 2 B), THAM, lärobok i planimetri (6, 7), Plan trigonometri af Eurenus (R. 7: 1), GULDBERG, stereometri (R. 7: 1),

Naturvetenskap: FÖRSELL, Inledning till botaniken (2), ARESCHOUGH, läran om växterna i sammandrag (3, 4, 5), ARESCHOUGH, botanikens elementer (6, 7), LYTTKENS, läran om djuren i sammandrag (1—5), TORIN, grundlinier till zoologiens studium (7), ALMQVIST, zoologi (6: 2, 7: 1), BERG och LINDÉN, lärobok i naturkunnighet (4, 5), DYBDAHL, zoologiska planscher (1, 3, 4), KINDBERG, svensk flora (3—7), ERDMAN, sex geologiska väggtaffor (5), läroverkets bergartsamling (5) dess paleontologiska samlingar (5), zoologiska väggtaffor (3, 5, 6), botaniska väggtaffor (1—6), anatomiska väggtaffor (1), SUNDSTRÖM, naturläran i bilder (3, 5), FLODERUS, fysikens första grunder (R. 6, 7, L. 6, 7), problemsamling af samme författare (6), BLOMSTRAND, kort lärobok i oorganisk kemi (R. 6: 2, 7: 1), ALMQVIST och NORDENSTAM, kurs af kemiska försök (R. 6: 1), BERWALD, lärobok i oorganisk kemi (R. 6: 1).

Filosofisk propædetik: SJÖBERG och KLINGBERG, antropologi (7), SJÖBERG och KLINGBERG, logik (7).

b) LÄROKURSER.

Första klassen.

Kristendom 3 t., Katekes: afslutning och repetition af första hufvudstycket, första trosartikeln. Biblisk historia: gamla testamentet. Bibelläsning. Valda psalmverser och psalmer utantill. (Lundberg).

Modersmålet 5 t. Innanläsning. Satslära: den enkla satsen. Satsbildningsöfningar. Formlära: samma delar, som förekommit vid undervisningen i tyska språket. Rättskrifningsöfningar på lärorummet. (Lundberg).

Tyska 6 t. Calwagens läsebok: afd. I. Grammatik: substantivens, adjektivens, de personliga och possessiva pronominas böjning, hjälpverben, det aktiva svaga verbets konjugation. Muntliga och skriftliga tillämpningsöfningar. Förberedande talöfningar. (Lundberg).

Matematik 4 t. De fyra räknesätten i hela tal. Inledning till decimalbråk. Metersystemet. Sorter. (Pira).

Naturlära 2 t. Om människan, inledning till djurriket, några däggdjurstyper. (Pira).

Historia 2 t. Odhners mindre lärobok till Gustaf Wasa. Läsning af skildringar. (Lundberg).

Geografi 2 t. Öfersigt af verdensdelarne och världshafven. Sveriges, Norges och Ost-europas fysiska och politiska geografi. (Lundberg).

Andra klassen.

Kristendom 3 t. Biblisk historia: nya testamentet. Katekes: andra hufvudstycket. Bibel- och psalmläsning. (Pira).

Modersmålet 5 t. Innanläsning med redogörelse för innehållet. Utanläsning af valda stycken i läseboken. Grammatiska öfningar och satsanalys. Rättskrifningsöfningar. (Linnell).

Tyska 7 t. Elementarbokens andra afdelning samt styckena 1--7 af tredje afdelningen genomgångna och repeterade. Det motsvarande af formläran. Resolution och ordböjning under jämförelse med modersmålet. Muntliga öfningar. Vokabelläsning. (Linnell).

- Historia* 3 t. Fäderneslandets historia från och med Gustaf I till frihetstiden. (Pira).
Geografi 2 t. Mellan- och Sydeuropas (utom Balkanhalvön) fysiska och politiska geografi (Olsson).
Matematik 5 t. De fyra räknesätten i bråk med tillämpning på sorter. Hufvudräkning. (Klefbeck).
Naturlära 2 t. Däggdjuren och fåglarna. Växttyper. Undersökning af levande växter. (Olsson).

Tredje klassen.

Kristendom 3 t. Gamla och nya testamentets historia. Katekes: tredje och fjerde hufvudstycket. Bibelläsning och valda psalmer (Hägglund).

Modersmålet 6 t. Läsöfningar med förklaring och redogörelse för det lästa dels ur läseboken, dels ur Fänrik Ståls sägner. Formläran och det viktigaste af sats- och interpunktionsläran, satsanalys och satsbildningsöfningar. Rättstafningsläran, rättskrifning efter diktamen hvarje vecka, interpunktionsöfningar. Någon gång en mindre uppsats på lärorummet under lärarens ledning. (Brissman).

Tyska 6 t. Elementarboken slutläst och repeterad. Formläran utförligare genomgången och repeterad. Behöfliga delar af syntaxen muntligt meddelade. Lättare skriföfningar. Extemporalier. Talöfningar. (Brissman).

Historia 3 t. Fäderneslandets historia från frihetstiden till närvarande tid (Edholm och Hamlin).

Geografi 3 t. Asien, Afrika och Australien. (Edholm och Hamlin).

Matematik 5 t. Geometri: åskådningslära. Aritmetik: bråk, sorter, regula de tri och procent- och ränteräkning. (Klefbeck).

Naturlära 2 t. Zoologi (1 t.) Fåglar, kräddjur, groddjur och fiskar. Botanik (1 t.), Fröväxternas yttre organ, sexualsystemet, undersökning af levande växter (Klefbeck och Hamlin).

Fjärde klassen a.

(Realister).

Kristendom 2 t. Katekes: första, fjerde och femte hufvudstycket. Bibelläsning: Mattei evangelium. (Hägglund).

Modersmålet 4 t. Sats- och interpunktionslära. Innanläsning och satsupplösning. Utanläsning och referat af valda poetiska stycken. Rättskrifningsöfningar Hvarannan vecka en uppsats eller öfversättning från tyska språket. (Linnell).

Tyska 4 t. Explikation af 50 sidor (delvis kursivt) i Moréns läsebok. Det viktigaste af syntaxen. Extemporalier. Talöfningar. Hvarannan vecka ett tema. deraf fyra på lärorummet. (Linnell).

Engelska 6 t. Det allmännaste af formläran. Afzelii elementarbok sid. 5—56. Skrifning på lärorummet. Talöfningar. (Nyström).

Historia 3 t. Gamla och medeltidens historia. Repetition af fäderneslandets historia till Johan III. (Linnell).

Geografi 1 t. Amerikas geografi. världshafven och de allmänna geografiska begreppen. (Linnell).

Matematik 5 t. Geometri (2 t.): Eukl. elem. I och II: 1—4, 7, 12—14. Aritmetik (1 t.): repetition. Planimetriska och stereometriska räkneuppgifter. Algebra (2 t.): de fyra räknesätten i hela tal och läran om bråk påbörjad. (Segerstedt).

Naturlära 3 t. Botanik: undersökning af lefvande växter. Växtfamiljer. Lärjungarnes herbarier granskade. Zoologi: ryggradslösa djur. Allmän naturlära: astronomi och fysik (Se-gerstedt).

Fjärde klassen b.

(Realister och latinare).

Kristendom 2 t. Lika med 4 a. (Pira).

Modersmålet 4 t. Lika med 4 a. (Finell).

Tyska 4 t. Lika med 4 a. (Finell).

Engelska (reallinien) 6 t. Lika och gemensamt med 4 a.

Latin (latinlinien) 7 t. Styckena 1—32 och 49—54 i elementarboken, samt motsvarande svenska stycken översatta till latin. Det viktigaste af formläran. Behöfliga delar af syntaxen, muntligen meddelade. Extemporalier. Vokabelläsning. (Gillberg).

Historia 3 t. Reallinien gamla och medeltidens historia 2 t. gemensamt med 4 a. Latinlinien gamla tidens historia till romarne 2 t. Hela afdelningen i fäderneslandets historia 1 t. lika med 4 a. (Pira).

Geografi 1 t. Lika med 4 a. (Pira).

Matematik 5 t. Lika med 4 a. (Klefbeck).

Naturlära 3 t. Lika med 4 a. (Pira).

Femte klassen.

Kristendom 2 t. Bibelns kännedom: nya testamentets böcker. Katekes: tredje artikeln tredje, fjärde och femte hufvudstycket. Bibelläsning: Lukas' evangelium kap. 13—24 och valda stycken i de apostoliska breven. (Hägglund).

Modersmålet 3 t. Formläran och den allmänna satsläran repeterade. Rättstafnings- och interpunktionsöfningar samt satsanalys. Läsning af valda stycken ur V. Rydberg, Snoilsky, Bäckström, Runeberg, Tegnér och Geijer m. fl. Öfningar i muntlig framställning. Dispositionsöfningar. Rättskrifning. Hvarannan vecka en uppsats eller öfversättning från tyska språket, deraf tre på lärorummet. (Pira).

Tyska 3 t. Explikation: Moréns läsebok 50 sidor. Syntaxen fullständigt genomgången och repeterad. Formläran repeterad. Hvarannan vecka ett tema, deraf fyra på lärorummet. (Lundberg).

Engelska (reallinien), 6 t. Moréns läsebok sid. 16—28, 38—64, Marryat, The Settlers 30 sidor (delvis kursivt). Syntaxen till particip. Skriftliga och muntliga öfningar. (Finell).

Franska 3 t. Bödtker & Höst. Lärobok i franska sid. 1—36. Förberedande talöfningar (Münchmeyer).

Latin 7 t. Cornelius Nepos: Aristides, Cimon, Lysander, Conon, Miltiades, Iphicrates, Pelopidas, Agesilaus och Phocion. Formlära och syntax. Extemporalier och skriföfningar (Gillberg).

Historia 3 t., R. 5. (2 t.) Nyare tidens historia och repetition af gamla tidens och medeltidens historia. L. 5. (2 t.) Gamla tidens historia afslutad. 1 t. gemensamt: repetition af nyare tiden i fäderneslandets historia. (Kardell och Ljungstedt).

Geografi 1 t. De främmande verldsdelarnes geografi. (Brissman).

Matematik 4 t. Geometri 1 t.: Eukl. elem. III och IV jämte öfningsuppgifter. Aritmetik 1 t.: repetition af bråk, sorter, regula de tri och intrasseräkning. Algebra 2 t.: bråk, eqvationer af första graden med en obekant jämte problem. (Reallinien Edholm och Hamlin, latinlinien Kletbeck).

Naturlära 3 t. Botanik: lefvande höstväxter examinerade på lärorummet. Lärjungarnes herbarier granskade. Växtfamiljer. Allmän naturlära: kemi, geologi. Genomgått bergarterna i läroverkets samling. (Olsson).

Sjette klassens nedre afdelning.

Latinlinien.

Kristendom 2 t. Gamla tidens kyrkohistoria och till påfvedömet i medeltidens kyrkohistoria. Bibelläsning: valda delar af de poetiska och profetiska böckerna i gamla testamentet. (Hägglund).

Modersmålet 2 t. Läsning af Snoilskys Svenska bilder och Runebergs Julkvällen samt läsning i Bjurstens läsebok med anslutning till Warburgs litteraturhistoria. Referat. Deklamation. Dispositionsöfningar. Hvarannan vecka en uppsats eller öfversättning från tyskan, omväxlande i hemmet och på lärorummet. (Segerstedt).

Tyska 1 t. Wildenbruch: Vergnügen auf dem Lande, Seidel: Leberecht Hühnchen omkring 30 sid. Dessutom 6: 1 A (1 t.) gemensamt med 6: 2 A, Jensen: Aus Lübecks alten Tagen, omkring 51 sid. Grammatik i samband med temagenomgång. Hvarannan vecka ett tema, omväxlande på lärorummet och i hemmet. (Nyström).

Engelska 3 t. B-linien. Det viktigaste af formläran. 40 stycken i Afzelii elementarbok. Skrifning på lärorummet. Talöfningar. (Nyström).

Franska 4 t. Formläran i sin helhet genomgången i förening med muntliga och skriftliga öfversättningsöfningar till franska. Explikation: Bödtker & Höst, sid. 37—57. Talöfningar. (Münchmeyer).

Latin 6 t. Cæsar: första boken och kap. 1—25 af fjärde boken. Ovidius: Pyramus et Thisbe. Aetates, Midas, Philemon et Baucis. Formlära och syntax. Extemporalier. Kursiv läsning i Lhomonds viri illustres. Ett tema hvarannan vecka, skrifvet på lärorummet. (Brissman).

Grekiska 6 t. (A-linien). Grammatik: formläran §§ 1—47. Petterssons läsebok: 1—30 och motsvarande svenska stycken öfversatta till grekiska samt kap. 1—4 af första boken i Xenofons anabasis. (Gillberg).

Historia 3 t. Fäderneslandets historia 1 t.: forntiden och medeltiden. Medeltidens historia 2 t. (Kardell och Ljungstedt).

Matematik 3 t. Algebra (2 t.): digniteter och kvadratrötter, eqvationer af 1:a graden med en obekant jämte problem. Geometri 1 t.: proportionsläran jämte repetition af föregående. Dessutom för B-linien 1 t. problemlösning och två skriftliga uppsatser i månaden, omväxlande i hemmet och på lärorummet. (Olsson).

Naturalhistoria (B-linien) 1 t. Lefvande höstväxter examinerade på lärorummet, herbarierna granskade, växtrikets system till spörväxter. (Olsson).

Fysik 1 t. Allmän fysik och geostatik. (Segerstedt).

Reallinien.

Kristendom 2 t. Gemensamt och lika med L. 6: 1.

Modersmålet. Lika och gemensamt med L. 6: 1.

Tyska. Lika och gemensamt med L. 6: 1.

Franska. Lika och gemensamt med L. 6: 1.

Engelska 3 t. Massey, In the struggle of life, utg. af Afzelius, 50 sid. delvis kursivt. Hela grammatiken genomgången och till största delen repeterad. Hvarannan vecka ett tema, omvexlande på lärorummet och i hemmet. Extemporalier. Talöfningar. (Finell).

Historia 2 t. Fäderneslandets historia 1520--1654. Nyare tidens första period. (Lundberg).

Geografi 1 t. Europa från Frankrike. (Brissman).

Matematik 6 t. Algebra: digniteter och kvadratrötter, equationer af 1:a och 2:a graden med en obekant jämte problem. Proportionslära. Geometri: repetition af Eucl. 1--IV. Geometriskta uppgifter efter Todhunter. Två gånger i månaden en uppsats, utarbetad på lärorummet. (Edholm och Hamlin).

Naturallistoria 1 t. Lika och gemensamt med L. 6: 1 B.

Fysik 2 t. Inledning samt statik med problemlösning. (Olsson).

Kemi 2 t. Förberedande kurs: metalloiderna till kol. (Segerstedt).

Sjette klassens öfre afdelning.

Latinlinien.

Kristendom 2 t. Medeltidens och reformationstidshvarfvets kyrkohistoria. Norbecks teologi: kap. 1--6. Bibelläsning: Johannes' bref. (Hägglund).

Modersmälet 2 t. Läsning i Bjurstens läsebok med anslutning till Warburgs litteraturhistoria. Stycken ur norsk och dansk litteratur. Öfning i muntlig framställning: referat, deklamation. Dispositionsöfningar. Hvarannan vecka en uppsats eller en öfversättning från främmande språk, omvexlande på lärorummet och i hemmet. (Kardell och Ljungstedt).

Tyska 1 t. Volkmann-Leander: Träumereien an fransösischen Kaminen. Luise Pichler: Der Überfall im Odenwald, omkring 10 sid. Dessutom 6: 2 A (1 t.) gemensamt med 6: 1 A. Jenssen: Aus Lübecks alten Tagen, omkring 51 sid. Hvarannan vecka ett tema, omvexlande på lärorummet och i hemmet. Grammatik i samband med temagenomgång. (Nyström).

Engelska 3 t. Kortfattad engelsk språklära af Calwagen. Afzeli elementarbok, senare kursen sid. 49--76. Marryat, The Settlers, 30 sidor kursivt. 15 stycken öfversatta från svenska till engelska efter »Kortfattad engelsk språklära». Talöfningar. (Nyström).

Franska 4 t. Oldes språklära: formläran, § 92--§ 160. Syntax § 207--§ 237. § 251--§ 272. Explikation: Sans famille del I, sid. 1--88. Öfversättningsöfningar till franska. (Münchmeyer).

Latin 6 t. Livius I, kap. 1--30 och Virgilio I bok. Cäsar II bok från 13 kap. och III boken. Syntax jämte extemporerad öfversättning från latin till svenska. Ett tema hvarannan vecka, skrifvet på lärorummet. (Nyström).

Grekiska 6 t. Xenophon anabasis, första boken kap. 4 till fjärde boken. Grammatik: §§ 48--66 och repetition af §§ 1--47. (Gillberg 4 t.). Homeri Odysseé I--III. (Rosengren 2 t.).

Historia 3 t. Medeltidens historia och nya tidens historia till 1648. Skandinavien historia 1654--1809. (Kardell och Ljungstedt).

Matematik. B-linien 4 t. (Algebra 3 t.): läran om kvadratrötter avslutad. Equationer af andra graden med en obekant jämte problem. Läran om rötter, potenser och logaritmer. En uppsats hvarannan vecka, omvexlande på lärorummet och i hemmet. Geometri (1 t.): proportionsläran och dess tillämpning på geometrien. A-linien 3 t. Algebra (2 t.): lika med B-linien utom rötter, potenser och logaritmer. Geometri (1 t.) lika med B-linien. (Segerstedt).

Naturalhistoria (B-linien) 1 t. Lefvande höstväxter examinerade på lärorummet. Herbarierna granskade. Menniskans anatomi och fysiologi. Helsolära. (Olsson).

Fysik 1 t. Läran om flytande och gasformiga kroppars jämvigt. (Segerstedt).

Reallinien.

Kristendom 2 t. Lika och gemensamt med L. 6: 2.

Modersmålet 2 t. Lika och gemensamt med L. 6: 2.

Tyska 1 t. Lika och gemensamt med L. 6: 2 B.

Franska 4 t. Lika och gemensamt med L. 6: 2. Ett tema hvar fjerde vecka på lärorummet i förening med grammatiska öfningar. (Münchmeyer).

Engelska 3 t. Massey: Village Tales. Grammatik: syntaxen repeterad. Extemporalier (gemensamt med R. 6: 1 2 t.). Hvar fjärde vecka ett tema å lärorummet. Talöfningar. (Finell).

Historia 2 t. Skandinavien historia 1654—1772 (1 t. gemensamt med L. 6: 2). Nyare tidens historia 1648—1789. (Kardell och Ljungstedt).

Geografi 1 t. Lika och gemensamt med R. 6: 1.

Matematik 6. Algebra: eqvationer af 1:a och 2:a graden med två och flera obekanta; problemlösning efter Haglund. Potenser, logaritmer och serier jämte tilläpningar. Geometri: Euklides' 6:te bok; öfningssatser, företrädesvis planimetriska. Hvarannan vecka en uppsats, omvexlande i hemmet och på lärorummet. (Pffannenstiel).

Naturalhistoria 1 t. Lika och gemensamt med L. 6: 2 B.

Fysik 2 t. Elektricitets- och värmeläran. Problem. (Olsson).

Kemi 2 t. Metalloiderna och de negativa metallerna samt alkaliernas och de alkaliska jordarternas metaller. (Segerstedt).

Sjunde klassens nedre afdelning.

Latinlinien.

Kristendom 2 t. Nyare tidens kyrkohistoria. Norbecks teologi: kap. 1—8. Bibelläsning: 1:a Tessalonikerbrevet. (Hägglund).

Modersmålet 2 t. Läsning i Bjurstens läsebok med anslutning till Warburgs litteraturhistoria. Stycken ur norsk och dansk litteratur. Öfning i muntlig framställning: referat, föredrag, deklamation. Dispositionsöfningar. Hvar 4:de vecka en uppsats, deraf tre på lärorummet. (Brissman och Ljungstedt).

Tyska 1 t. Heise, Rolands Schildsknappen. A-linien dessutom 1 t. Gæthe, Egmont. Repetition af det viktigaste i grammatiken. Ett tema hvarannan vecka, deraf fyra på lärorummet. (Münchmeyer).

Engelska. B-linien 2 t. Massey. In the struggle of life (83 sid.), delvis kursivt. Grammatik. Talöfningar. (Nyström).

Franska 4 t. Oldes språklära: syntaxen § 56—§ 117, § 207—§ 251, § 264—§ 284. Explikation: L'Abbe Constatin, kap. IV—VI. B-linien dessutom 1 t.: Müller & Wigert, Fransk vitterhet, del V, 50 sid., delvis kursivt. Talöfningar. Ett tema hvarannan vecka, deraf fem på lärorummet. Översättning till franska efter Philips översättningsöfningar. (Münchmeyer).

Latin 7 t. Livius I: kap. 31—60, II, 1—10. Virgilius: II boken. Cicero: Cato major. Fornkunskap. Syntax. Ett tema hvarannan vecka, deraf sju på lärorummet. Kursiv läsning i Lhomond, Viri illustres. (Rosengren).

Grekiska 6 t. Xenoph. Anabasis: II boken, 5:te kap. till fjärde boken och repetition af I och II boken. Grammatik: formlära och syntax. (Gemensamt med G: 2 A). (Gillberg 4 t.). Homeri Odysse III, V—IX. (Nyström 2 t.).

Historia 3 t. Nyare tidens historia till 1815. Skandinavien historia 1718—1899. (Kardell och Ljungstedt).

Matematik. A-linien 3 t. Algebra (2 t.): eqvationer med flera obekanta, teorien för eqvationer af 2:a graden fullständigare. Problem. Geometri (1 t.): planimetri. B-linien 5 t. Algebra (4 t.): lika med A-linien samt läran om serier och sammansatt ränta. Geometri 1 t. lika med A-linien. Två skriftliga uppsatser i månaden, deraf fem på lärorummet. (Klebeck).

Fysik 2 t. Läran om magnetismen, elektriciteten och värmten. (Olsson).

Filosofisk propedeutik 1 t. Antropologien till den ästhetiska förmågan. (Pira).

Naturalhistoria. Jämförande framställning af djurens organsystem. Sporväxterna. (Olsson).

Reallinien.

Kristendom 2 t. Lika och gemensamt med L. 7: 1.

Modersmålet 2 t. Lika och gemensamt med L. 7: 1.

Tyska 1 t. Lika och gemensamt med L. 7: 1 B.

Franska 4 t. Lika och gemensamt med L. 7: 1.

Engelska 3 t. Stevensson. The Pavilion on the Links (ed. Rohde). Kursiv läsning ur Dicken's Sketches. Syntaxen repeterad. Hvar fjärde vecka ett tema, deraf fem på lärorummet. Muntliga och skriftliga öfningar. (Finell).

Historia 2 t. Skandinavien historia 1718—1899. (1 t. gemensamt med L. 7: 1). Nyare tidens historia. (Kardell och Ljungstedt).

Geografi 1 t. De främmande världsdelarne. (Kardell och Brissman).

Matematik 7 t. Algebra: sammansatt ränta. Repetition af läran om roteqvationer och eqvationssystem m. fl obekanta. Geometri: plan trigonometri. Stereometri. Analytisk geometri. Geometriska öfningssatser. Hvarannan vecka en matem. uppsats, deraf fem på lärorummet. (Pffannenstiel).

Fysik 3 t. Akustik. Optik. Repetition af dynamisk elektricitet och värme. Problem-lösning. En gång hvarje månad fysikalisk uppsats, deraf tre på lärorummet. (Pffannenstiel).

Kemi 2 t. Jordmetallerna och de tunga metallerna jämte repetition af föregående årskurser. (Seherstedt).

Filosofisk propedeutik 1 t. Lika och gemensamt med L. 7: 1.

Naturalhistoria 1 t. Lika och gemensamt med L. 7: 1 B.

Sjunde klassens öfre afdelning.

Kristendom 2 t. Repetition af kyrkohistorien och Norbecks teologi. (Hägglund).

Modersmålet 2 t. Läsning i Bjurstens läsebok med anslutning till Warburgs litteraturhistoria. Stycken ur norsk och dansk litteratur. Öfning i muntlig framställning: referat, deklamation, föredrag. Dispositionsöfningar. Hvar fjärde vecka en utförligare uppsats, deraf tre på lärorummet samt dispositionsöfningar. (Lundberg).

Tyska. Lika och gemensamt med L. 7: 1.

Engelska 2 t. (B-linien). Hela syntaxen genomgången och repeterad. Stevenson, Pavilion on the Links, delvis kursivt. (Finell).

Franska 3 t. Oldes språklära: hela syntaxen jämte repetition af formläran. Öfversättningsöfningar till franska. Explikation: Mérimée: Colomba, omkring 40 sidor, delvis kursivt. Contes et récits del I, 20 sidor. B-linien dessutom 1 t. Fransk vitterhet del V, 38 sid.; Contes et récits, 30 sidor, delvis kursivt. Ett tema hvarannan vecka, deraf fyra på lärorummet. Talöfningar. (Münchmeyer).

Latin 7 t. Livius, I och II. Horatii Carmina, I, II, III, 1—6. Ciceros pro lege Manilia. Cato major och Virgilii I, II repeterade. Kursiv läsning i Viri illustres af Lhomond. Fornkunskap, prosodik och metrik. Ett tema i veckan, deraf sex på lärorummet. Extemporerade öfversättningsöfningar. (Rosengren).

Grekiska 6 t. Xenophons Anab. IV, V bok, rep. af I—III. Platos Crito. Sophocles' Antigone. Hom. IX—XIII och rep. af I—III, V—VIII. Grammatik, litteraturhistoria och konsthistoria. (Rosengren).

Historia 3 t. Nyare tidens historia 1789—1878. Skandinavien historia 1809—1872 jämte repetition af nyare tiden. Det viktigaste af Sveriges statskunskap. (Brissman).

Matematik. A-linien 3 t. Geometri (1 t.): allmän repetition. Algebra (2 t.): eqvations-system med flera obehänta fullständigare; problem: repetition. B-linien 5 t.: detsamma som A-linien samt dessutom (2 t.): plan trigonometri: repetition af B-liniens kurs; hvarannan vecka en matematisk uppsats, deraf fyra på lärorummet. (Pffannenstiel).

Fysik 2 t. Ljudet och ljuset. Allmän repetition. (Pffannenstiel).

Filosofisk propedeutik 1 t. Antropologi och logik. (Pira).

Naturalhistoria. B-linien 1 t. Växtanatomi och fysiologi. Repetition. (Olsson).

5. Ombyte af läroböcker.

Under läsåret hafva med Efori medgifvande blifvit införda som läroböcker Forssells Inledning till botanik (kl. 2) i stället för Areschougs botaniska lärobok, Bervalds lärobok i oorganisk kemi (R. 6:1) i stället för Blomstrands lärobok i oorganisk kemi och Guldbergs lärobok i stereometri (R. 7).

6. Välskrifning.

Undervisningstid i 1 klassen 2 timmar, i 2 klassen 2 timmar, i 3 klassen 1 timme i veckan.

7.

Teckning.

Uppgift å öfningstider och antalet öfningstimmar för särskilda afdelningar.

Linie, klass och afdelningar	D a g o c h t i m m e						Summa timmar
	Måndag	Tisdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lördag	
1	—	—	—	—	2—3	—	1
2	1—2	—	—	—	—	—	1
3	—	—	—	—	—	1—2	1
R. 4	—	—	12—1	12—1	—	—	2
L. 4	—	—	—	—	1—2	—	1
R. 5	—	—	1—2	—	—	2—3	2
L. 5	—	—	—	1—2	—	—	1
R. 6: 1	—	2—3	—	2—3	12—1	—	3
L. 6: 1 B	—	1—2	—	—	1—2	—	2
R. 6: 2	—	2—3	1—2	—	—	2—3	3
L. 6: 2 B	—	1—2	2—3	—	—	—	2
R. 7: 1	—	—	—	2—3	12—1	—	2
L. 7: 1 B	12—1	—	—	—	—	—	1
L. 7: 2 B	12—1	—	—	—	—	—	1

I den frivilliga teckningen, som egt rum lördagar $1/26$ — $1/27$ e. m., hafva 38 lärjungar deltagit under båda terminerna.

Genomgångna kurser och använda undervisningsmedel inom de olika afdelningarna.*Frihandsteckning.*

- Klassen 1. Teckning i punkterad bok efter företeckning å kritttaflan enligt A. Sjöströms »En samling förebilder».
- „ 2. Fortsättning af föregående jämte rätliniga figurer i öfvergångshäfte.
- „ 3. Teckning af rät- och krokliniga figurer efter A. Sjöströms väggtaffla, afbildning af enkla föremål samt för mera försigkomna lättare färgläggning och plana gipser.
- „ 4. Konturteckning efter enklare och mera sammansatta gipsornament, naturföremål, pressade växter i enkel färgläggning.
- „ 5. Fortsättning af föregående jämte perspektivisk teckning af klots.
- „ 6: 1. Klots och andra föremål i fritt perspektiv, första grunderna i skuggning.
- „ 6: 2. Teckning i perspektiv och skuggning af vasformer och gipsornament i olika stilarter.
- „ 7. Teckning och skuggning med krita efter föremål, svårare gipser och figurdelar, öfningar i färg med krita.

Liniarteckning efter P. Henriques lärobok.

- „ 5. Geometrisk konstruktionsöfningar, första grunderna af projektionsläran.
- „ 6: 1. Projektioner af solida kroppar, deras skärningar och utbredningar.
- „ 6: 2. Fortsättning af föregående jämte uppmätning och ritning af fristående föremål.
- „ 7. Skuggkonstruktioner, grunderna till det indirekta perspektivet.

8. Sång och instrumentalmusik.

a) Sång och musikens teori (5 timmar i veckan).

Sångafdelningarna hafva varit tre. De hafva haft öfningar följande dagar, nämligen sångklassen I torsdagar 12—1 e. m., II onsdagar 5¹/₂—6¹/₂ e. m., III torsdagar och fredagar 5—6 e. m. Oberoende af indelningen i sångklasser hafva lärjungarne i de fem lägsta klasserna gemensamt öfvats i koralsång måndagar 5—6 e. m.

Inom de särskilda sångafdelningarna hafva *kurser* och *öfningar* varit följande, nämligen inom

I och II skalor, tonträffning, unison- och koralsång samt musikens teori;

III musikens teori, tonträffning samt en- och tvåstämmiga sånger, hvarvid hufvudsakligen första och andra delen af LINDS sångskola begagnats.

b) Instrumentmusik (5 timmar i veckan).

Öfningstider: måndagar kl. 4¹/₂—5 e. m., tisdagar 4¹/₂—6¹/₂ e. m., onsdagar 4¹/₂—5¹/₂ och 6¹/₂—7 e. m., torsdagar 11¹/₂—12 m. och fredagar 4¹/₂—5 e. m.

Undervisningsmedel: L. HENNES pianoskola, MOZARTS, HAYDNS och KULAUS sonater, HENNINGS och HERRMANNNS violinsolor samt KREUTZERS och KAYSERS etuder, kvartetter m. m.

9. Gymnastiska och militäriska öfningar.

a) Gymnastik och vapenöfningar år 1898.

1:o. I gymnastik- och fäktöfningarna hafva deltagit

i gymnastiköfningarna

under *vårterminen* 161 lärjungar i de fem lägre och 51 i de båda högre klasserna samt under *höstterminen* 168 lärjungar i de fem lägre och 64 i de båda högre klasserna;

i fäktöfningarna

under *vårterminen* 42 och under *höstterminen* 59 lärjungar i de båda högre klasserna.

Lärjungarne i klasserna 1—7: 2 hafva efter ålder, kroppsutveckling, helsotillstånd, anlag och färdighet varit indelade i tre gymnastikafdelningar. Dessa afdelningar hafva efter samma grunder indelats i rotar. I afdelningen har bestått af 6 rotar under både vår- och höstterminen, II afdelningen af 5 rotar under vårterminen och 6 under höstterminen samt III afdelningen af 4 rotar under vår- och höstterminen. Lärjungeantalet i gymnastikafdelningarna har varit:

<i>Den 1 Febr. 1898.</i>		<i>Den 15 Sept. 1898.</i>	
i I afd.	90	i I afd.	97
i II „	70	i II „	79
i III „	52	i III „	54
Hela antalet 212		Hela antalet 230	

Nedanstående tabell visar antalet lärjungar, som icke deltagit i gymnastik och fäktning, äfvensom antalet af dem, hvilka på grund af svagare kroppsutveckling och helsotillstånd erhållit särskilda för dem passande öfningar, jämte orsakerna till befrielsen eller hänvisningen till särskild afdelning.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Termin och klasser	Sjukdomar												Andra orsaker	Summa	Hela antalet närvarande lärjungar
	I syn- och hörsel- organen	I nervsystemet	I cirkulationsor- ganen	I andedrigtsor- ganen	I matsmältnings- organen	I urin- och köns- organen	I rörelseorganen och bensystemet	Medfödd miss- bildning	’Larmbräck	Allmän svaghet	Andra sjukdomar	Summa			
<i>Vårterminen 1898</i>															
Icke deltagande:															
klasserna 1-5 ...	—	1	1	—	1	—	3	—	2	—	—	8	—	8	169
” 6-7 ...	1	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	4	—	4	55
Summa	1	1	1	—	1	—	6	—	2	—	—	12	—	12	224
Hänvisade till svagafdel- ning eller svagrote															
klasserna 1-5 ...	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1*	2	—	2	—
” 6-7 ...	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	2	—	2	—
Summa	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	1*	4	4	—
<i>Höstterminen 1898</i>															
Icke deltagande:															
klasserna 1-5 ...	—	1	1	—	2	—	5	—	4	—	—	13	—	13	180
” 6-7 ...	1	—	1	—	1	—	4	1	—	1	—	9	—	9	72
Summa	1	1	2	—	3	—	9	1	4	1	—	22	—	22	252
Hänvisade till svagafdel- ning eller svagrote:															
klasserna 1-5 ...	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2*	3	—	3	—
” 6-7 ...	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1	—
Summa	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2*	4	—	4	—

* Hufvudvärk.

Anm. Antalet af i gymnastik- och fäktöfningar icke deltagande lärjungar har under vårterminen ökats med 5 och under höstterminen minskats med 2, hvarförutom under en del öfningstimmar varit befriade, från den 31 Januari tills vårterminens slut 2 lärjungar under en dag i veckan för deltagande i slöjdundervisning och 30 lärjungar under två dagar i veckan för nattvardsläsning samt under hela höstterminen 1 lärjunge under två och 1 under tre dagar i veckan för privatläsning. Till svagrote hafva under vårterminen den 1 Febr. hänvisats 2 lärjungar och under höstterminen efter den 15 Sept. 1 lärjunge.

För de kroppsligt svaga lärjungarne hafva öfningarna varit så anordnade att, då hänvisning till en lägre gymnastikafdelning på grund af mindre godt helsotillstånd ej gjort tillfyllest,

hafva dessa lärjungar erhållit lindrigare rörelser än öfriga inom gymnastikafdelningen, rörelser lämpade efter hvars och ens åkomma och helsotillstånd. I regel har en dagöfning för dessa svaga innehållit rörelser af alla släkten utom vid sjukdom i cirkulationsorganen, hvarvid rörelse-hvarf, uppjagande hjertverksamheten, uteslutits.

2:o. Med undantag af *dels* tiden för militäröfningarne den 1 Sept.--d. 5 Okt. för 6 och 7 klasserna, *dels* tiden från den 1 April till vårterminens slut, hvilken användts till förberedelser för mogenhetsexamen, för klass 7: 2 har åt pedagogisk gymnastik under året egnats i medeltal 2¹/₂ timme i veckan för hvarje lärjunge.

Lekar hafva försiggått *dels* i gymnastiksalen, *dels* hufvudsakligen i det fria med i medeltal, för lärjunge räknadt, ¹/₂ timme i veckan.

Åt fäktning har med undantag af ofvannämnda tid för militäröfningar under vårterminen egnats 2 timmar i veckan för hvardera af klasserna 6--7: 1.

Tiderna för gymnastik- och fäktöfningarna hafva under båda terminerna varit sålunda fördelade:

- I afd. gymnastik dagligen kl. 11,25--11,55 f. m.;
 - II „ „ fyra dagar i veckan kl. 10,5--10,35 f. m. och två dagar i veckan kl. 5,5--5,35 e. m.;
 - III „ „ två dagar kl. 10,5--10,35 f. m. och fyra dagar kl. 6,5--6,35 e. m.
- Klasserna 6--7: 1 fäktning fyra dagar i veckan kl. 6,35--7,5 e. m.

Endast florettfäktning har öfvats, och har en del af lärjungarne i 7: 1 tjenstgjort som instruktörer för lärjungarne i klass 6: 1.

Öfningarna hafva fortgått oafbrutet under vår- och höstterminen å förut angifna tid med undantag deraf, att de samma varit inställda under höstterminen för I gymnastikafdelningen en och för III gymnastikafdelningen två halftimmar.

3:o. Biträdande gymnastiklärare har ej varit anställd vid läroverket.

Östersund den 3 Maj 1899.

Axel Hammargren,
Gymnastiklärare.

b) Utsträckta militäröfningar.

Åt militäröfningarna, hvilka börjat den 1 September och slutat den 5 Oktober, hafva egnats 12 timmar i veckan för hvarje afdelning.

Föreskrifna öfningar hafva medhunnits med undantag af kammarskjutningsöfningarna N:ris 9--12 för IV afdelningen.

I öfningarna har klass 6: 1 deltagit med 22, klass 6: 2 med 23, klass 7: 1 med 12 och klass 7: 2 med 5 lärjungar. Dessa 62 lärjungar hafva på de olika afdelningarna sålunda fördelats, att I afdelningen bestått af 22 (santliga i 6: 1), II afdelningen af 20 (19 i 6: 2 och 1 i 7: 1), III afdelningen af 14 (4 i 6: 2 och 10 i 7: 1) samt IV afdelningen af 6 lärjungar (1 i 7: 1 och 5 i 7: 2).

Öfningarna hafva från den 1 till och med den 10 September ledts af Kaptenen vid Kongl. Jämtlands fältjägarregemente K. M. Linder, hvilken till denna tjenstgöring varit kommenderad, och från sist nämnda dag till öfningarnas slut af undertecknad i egenskap af ordinarie gymnastiklärare. Som biträdande underbefäl har en volontär-distinktionskorpral från ofvan nämnda regemente varit kommenderad.

Under den tid, jag ledt öfningarna, har jag af de samma varit upptagen 70 timmar, men samma tid varit befriad från gymnastik- och fäktlektioner 17¹/₂ timme.

Väderleken har denna höst varit synnerligen ogynnsam för öfningarna, regn och blåst hafva allt för ofta hindrat de sammans bedrifvande i det fria.

Rörande öfningarnas inflytande får jag vördsamt hänvisa till hvad jag härom yttrat i föregående års redogörelse.

Till sist får jag äfven vördsamt anföra, att behovet af ytterligare ett biträdande underbefäl, hvarom jag i föregående års redogörelser särskildt framhållit, i år, genom ökad lärjungeantal i 6 och 7 klasserna i och med läroverkets fullständigande å den reala linien, gjort sig ännu mer gällande.

Östersund den 9 Oktober 1898.

Axel Hammargren,
Löjtnant och Gymnastiklärare.

B. Lärarne.

10. Lärarnes tjensteåligganden hafva under höstterminen varit:		
Rektor C. A. HÄGGLUND, kristendom: 3 t. i 3, 2 t. i 4 a, 2 t. i 5, 2 t. i 6: 1, 2 t. i 6: 2, 2 t. i 7: 1 och 2 t. i L. 7: 2	summa 15 t. i veckan.
Förrättande af morgonbön alla dagar.		
Lektor S. J. KARDELL, modersmålet 2 t. i 6: 2; historia 5 t. i 5, 3 t. i L. 6: 1, 4 t. i 6: 2, 4 t. i 7: 1; geografi 1 t. i R. 6, 1 t. i R. 7: 1; vakt vid skrifning 1 t.	» 21 »
De svenska scripta i 6: 2.		
Lektor P. OLSSON, naturlära: 2 t. i 2, 3 t. i 5; naturallistoria: 1 t. i 6: 1, 1 t. i 6: 2, 1 t. i 7: 1, 1 t. i 7: 2; fysik: 2 t. i R. 6: 1, 2 t. i R. 6: 2, 2 t. i L. 7: 1; geografi 2 t. i 2; matematik 4 t. i L. 6: 1	» 21 »
Klassföreståndare i L. 6: 1. De matematiska scripta i L. 6: 1.		

Lektor E. ROSENGREN, latin: 7 t. i L. 7: 1, 7 t. i L. 7: 2; grekiska: 2 t. i L. 6: 2, 6 t. i L. 7: 2.....	summa	22 t. i veckan.
De latinska scripta i L. 7: 1 och L. 7: 2; klassföreståndare i L. 7: 2.		
Lektor E. MÜNCHMEYER, franska: 3 t. i 5, 4 t. i 6: 1, 4 t. i 6: 2, 4 t. i 7: 1, 4 t. i L. 7: 2; tyska: 2 t. i 7: 1 och L. 7: 2.....	»	21 »
De franska scripta i 7 och de tyska i 7 A; klassföreståndare i L. 7: 1.		
Lektor E. PFANNENSTIEL, matematik: 6 t. i R. 6: 2, 7 t. i R. 7: 1; 5 t. i L. 7: 2; fysik: 3 t. i R. 7: 1, 2 t. i L. 7: 2	»	23 »
De matematiska scripta i R. 6: 2, R. 7: 1 och L. 7: 2; klassföreståndare i R. 7: 1.		
e. o. Lektor P. SEGERSTEDT, modersmålet: 2 t. i 6: 1; kemi: 2 t. i R. 6: 1, 2 t. i R. 6: 2, 2 t. i R. 7: 1; matematik: 5 t. i 4 a, 4 t. i L. 6: 2; naturlära: 3 t. i 4 a; fysik: 1 t. i L. 6: 1, 1 t. i L. 6: 2; vakt vid skrifning 1 t.....	»	23 »
De svenska scripta i 6: 1 och de matematiska scripta i L. 6: 2; klassföreståndare i R. 6.		
Adjunkt A. GILLBERG, latin: 7 t. i 4, 7 t. i 5; grekiska: 6 t. i L. 6: 1 och 4 t. i L. 6: 2 och L. 7: 1; vakt vid skrifning 1 t.....	»	25 »
Adjunkt E. EDHOLM, matematik: 4 t. i R. 5, 6 t. i R. 6: 1; historia och geografi: 6 t. i 3; välskrifning: 2 t. i 1, 2 t. i 2 och 1 t. i 3; vakt vid skrifning 3 t.	»	24 »
De matematiska scripta i R. 6: 1; klassföreståndare i R. 5.		
Adjunkt B. A. FINELLI, engelska: 6 t. i R. 5, 4 t. i R. 6, 3 t. i R. 7: 1, 2 t. i L. 7: 2; tyska: 4 t. i 4 b; modersmålet: 4 t. i 4 b; vakt vid skrifning 1 t.....	»	24 »
De engelska scripta i R. 6 och R. 7: 1; de svenska och tyska scripta i 4 b; klassföreståndare i 4 b.		
Adjunkt H. KLEFBECK, matematik: 5 t. i 2, 5 t. i 3, 5 t. i 4 b, 4 t. i L. 5, 5 t. i L. 7: 1; naturlära: 2 t. i 3	»	26 »
De matematiska scripta i L. 7: 1; klassföreståndare i L. 5.		
Adjunkt B. LUNDBERG, kristendom: 3 t. i 1; modersmålet: 5 t. i 1, 2 t. i 7: 2; tyska: 6 t. i 1, 3 t. i 5; geografi: 2 t. i 1; historia: 2 t. i 1 och 2 t. i R. 6: 1.....	»	25 »
De svenska scripta i 1 och 7: 2 och de tyska scripta i 5; klassföreståndare i 1.		
Adjunkt S. LINNELL, tyska: 7 t. i 2, 4 t. i 4 a; modersmålet: 5 t. i 2, 4 t. i 4 a; historia 3 t. i 4 a; geografi: 1 t. i 4 a	»	24 »
De svenska scripta i 2 och 4 a. de tyska i 4 a; klassföreståndare i 4 a.		
Adjunkt D. NYSTRÖM, tyska: 3 t. i 6; latin: 6 t. i 6: 2; grekiska: 2 t. i 7: 1; engelska: 6 t. i R. 4, 3 t. i L. 6: 1, 3 t. i L. 6: 2, 2 t. i L. 7: 1	»	25 »
De tyska scripta i 6 A och de latinska scripta i L. 6: 2; klassföreståndare i L. 6: 2.		

Vik. Adjunkt P. PIRA, kristendom: 3 t. i 2, 2 t. i 4b; matematik: 4 t. i 1; naturlära: 2 t. i 1, 3 t. i 4b; historia: 3 t. i 2, 3 t. i 4b; geografi: 1 t. i 4b; modersmålet: 3 t. i 5; filosofi: 1 t. i 7: 1, 1 t. i L. 7: 2	summa	26 t. i veckan.
De svenska scripta i 5; klassföreståndare i 2.		
Extra lärare A. BRISSMAN, tyska: 6 t. i 3; modersmålet: 6 t. i 3, 2 t. i 7: 1; historia: 3 t. i 7: 2; latin: 6 t. i 6: 1; geografi: 1 t. i 5; vakt vid skrifning 1 t.	»	25 »
De latinska scripta i 6: 1 och de svenska scripta i 3 och 7: 1; klassföreståndare i 3.		
Musikläraren A. F. Blomström, musikens teori och sång 5 t., instrumentalspel 5 t.	»	10 »
Gymnastikläraren A. Hammargren, gymnastik 9 t., vapenöfningar 2 t. ...	»	11 »
Teckningsläraren H. Kramer, teckning 16 t.	»	16 »

I ofvanstående tjänsteåligganden hafva under läsåret inga andra förändringar inträdt ände, som mom. 11 och 12 här nedan angifva, och dessutom följande: extra läraren A. Brissman har under vårterminen undervisat R. 6 och R. 7: 1 i geografi 2 t. och Lektor Kardells vikarie K. Ljungstedt har under samma termin undervisat 7: 1 i modersmålet; vik. Adjunkten C. A. Hamlin har undervisat kl. 3 i naturlära 2 t. i veckan i st. för Adjunkt H. Klefbeck, som haft 1 timmes vakt vid skrifning.

11. Tjänstledighet har åtnjutits hela läsåret af Adjunkten O. E. Lindström på grund af sjukdom, af Lektorn S. J. Kardell hela vårterminen på grund af riksdagsmannaupdrag och hela vårterminen af Adjunkt E. Edholm på grund af sjukdom.

12. Såsom vikarier hafva tjänstgjort

a) **höstterminen:**

Fil. Doktor K. Pira såsom vikarie för tjänstledige Adjunkt O. E. Lindström;

b) **vårterminen:**

Fil. Doktor K. Pira såsom vikarie för tjänstledige Adjunkt O. E. Lindström;
 Fil. Doktor K. Ljungstedt såsom vikarie för tjänstledige Lektor S. J. Kardell;
 Fil. Kandidat C. A. Hamlin såsom vikarie för tjänstledige Adjunkt E. Edholm.

Fil. Doktor A. Brissman har tjänstgjort såsom extra lärare och Fil. Doktor P. Segerstedt har varit anställd såsom e. o. lektor hela läsåret.

13. Inom den ordinarie lärarepersonalen hafva inga förändringar egt rum under tiden från och med den 1 Maj 1898 till och med den 30 April 1899.

14. Den 1 Maj var ej någon lärarebefattning ledig vid läroverket.

C. Lärjungarne.

15. De närvarande lärjungarne i de särskilda klasserna.

a) Hötterminen 1898.

K l a s s e r	Gemen- samma linien	Real- linien	Latinlinien		Summa
			utan	med	
			grekiska		
1	35	—	—	—	35
2	35	—	—	—	35
3	35	—	—	—	35
4	—	38	8	—	46
5	—	7	22 ¹⁾	—	29
6: 1	—	9	9	5	23
6: 2	—	6	14	6	26
7: 1	—	8	8	2	18
7: 2	—	—	3	2	5
Summa	105	68	64	15	252

1) Dessutom 1 frånvarande.

b) Vårterminen 1899.

K l a s s e r	Gemen- samma linien	Real- linien	Latinlinien		Summa
			utan	med	
			grekiska		
1	35	—	—	—	35
2	35	—	—	—	35
3	34	—	—	—	34
4	—	39	8	—	47
5	—	9	20	—	29
6: 1	—	9 ¹⁾	8	6	23
6: 2	—	7	13	6	26
7: 1	—	7	7	2	16
7: 2	—	—	3	2	5
Summa	104	71	59	16	250

1) Dessutom 1 frånvarande.

18. Ingen lärjunge i L. 7 A har läst engelska.

19. Antal i teckning, i musik samt i gymnastik och militäröfningar undervisade lärjungar höstterminen 1898.

Afdelningar och linier	Närvarande lärjungar	T e c k n i n g			M u s i k		Gymnastik- och militäröfningar	
		Lärjungar, som deltagit i			Lärjungar, som undervisats i		Lärjungar, som deltagit i	
		olligatorisk teckning	frivillig teck- ning och derjämte olligatorisk teckning	endast frivillig teckning	musikens teori och sång	instrumental- musik	Gymnastik och vapenöfningar	utsträckt mili- täröfningar
1	35	35	—	—	35	7	34	—
2	35	35	—	—	26	3	34	—
3	35	35	8	—	11	6	35	—
R. 4	38	38	7	—	9	6	32	—
L. 4	8	8	2	—	1	1	7	—
R. 5	7	7	7	—	—	1	7	—
L. 5	22	22	9	—	5	2	19	—
R. 6: 1	9	9	2	—	—	—	9	—
L. 6: 1	14	{ B..... 9 A..... 5	8	—	—	2	9	22
R. 6: 2	6	6	—	—	—	—	6	—
L. 6: 2	20	{ B..... 14 A..... 6	14	3	—	1	11	23
R. 7: 1	8	8	—	—	—	—	7	—
L. 7: 1	10	{ B..... 8 A..... 2	8	—	—	1	7	12
L. 7: 2	5	{ B..... 3 A..... 2	3	—	—	—	3	5
Gemensamma linien	105	105	8	—	72	16	103	—
Reallinien	68	68	16	—	9	7	61	—
Latinlinien	79	{ L. 4, 5 . 30 B 6, 7 . 34 A 6, 7 . 15	30	11	—	3	26	—
			33	3	—	4	30	—
			—	—	—	—	12	—
Summa	252	236	38	—	87	30	232	62

20. Det antal ämnen, hvori hemlexor blifvit för hvarje dag lärjungarne föresatta, och det antal timmar i veckan, som hemarbetena i allmänhet upptagit för lärjungar af medelmåttliga anlag.

K l a s s	Antal ämnen dagligen	Antalet timmar för hemlexors öfverläsning i hemmet.	Antalet timmar för skriftliga hemarbeten i veckan	Hela antalet timmar, som af hemarbetet i hvarje vecka upptagits
1	2-4	9	—	9
2	2-5	12	—	12
3	3-4	12	—	12
R. 4	3-5	18	3	21
L. 4	3-5	18	3	21
R. 5	3-4	18	4	22
L. 5	3-5	18	4	22
R. 6: 1	2-5	18	2 ^{1/2}	20 ^{1/2}
L. 6: 1	2-5	18	2	20
R. 6: 2	2-5	24	3	27
L. 6: 2	2-5	24	2	26
R. 7: 1	4-6	27	7	34
L. 7: 1	4-6	24	6	30
L. 7: 2	4-6	24	8	32

Ann. Genom månadslofven har hemarbetet ej obetydligt förminskats för kl. 7.

21.

A. **Uppgift**

öfver lärjungarnes kroppsutveckling och allmänna helsotillstånd samt öfver antalet närsynte och döfve.

a) Vårterminen 1898.

K l a s s	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Antal lärjungar	Medelålder	Medellängd	Medelvigt	Lidande af bleksot	Öfta besvärade af hufvudvärk	Öfta besvärade af räsblod	Under 3 D	3-6 D	Öfver 6 D				
1	32	12,0	138,3	31,0	—	—	—	4	—	—	4	—	—
2	35	12,9	142,1	36,3	—	2	—	2	—	—	2	—	—
3	45	14,0	144,4	39,8	1	—	1	4	—	—	4	—	—
4	32	14,5	152,5	46,1	—	—	2	2	—	—	2	—	—
5	26	15,5	159,7	48,6	—	1	1	3	1	—	4	—	—
6	24	16,7	163,5	46,6	—	—	—	5	—	—	5	—	1
7	13	17,3	168,0	55,1	1	—	1	1	—	—	1	—	—
8	10	19,0	169,6	63,1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	8	19,7	174,1	62,5	1	—	1	1	—	—	2	—	—
Summa	225	15,7	159,9	47,6	3	3	6	23	1	—	24	—	1

b) Høstterminen 1899.

K l a s s	Antal lärjungar	Medelålder	Medellängd	Medelvigt	Ildande af blebot	Ofra besvärade af hufvudvärk	Ofra besvärade af näsblod	Närsynthetsgrad			Summa närsynne	Lidande af döflfet
								Under 3 D.	3-6 D.	Över 6 D.		
1.....	35	11,1	135,2	32,5	1	—	—	1	—	—	1	—
2.....	35	11,2	138,4	33,1	—	—	—	4	—	—	4	—
3.....	35	13,0	142,2	36,9	—	2	—	4	—	—	4	—
4.....	46	13,2	150,0	39,2	2	1	—	5	—	—	5	—
5.....	29	14,6	154,7	43,2	—	1	1	2	—	—	2	—
6.....	23	15,4	159,2	47,2	—	1	—	3	1	—	4	—
7.....	26	16,9	157,4	52,6	—	—	1	6	—	—	6	1
8.....	18	17,8	164,3	54,5	2	—	1	3	—	—	3	—
9.....	5	18,4	173,0	63,2	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	252	14,6	153,3	44,7	5	5	3	28	1	—	29	1

B. Uppgift å antalet sjuke och sjukdomar bland lärjungarne.

a) Vårterminen 1898.

Sjukdomar	Närvarande lärjungar	Sjuka personer	Sjukdoms- fall	Sjukdagar	Döda
Rubeola.....	225	22 1)	22	80	—
Miliaria febrilis.....	—	1	1	3	—
Influenta.....	—	12 2)	13	50	—
Paratitit epidemica.....	—	2	2	16	—
Anæmia.....	—	1	1	6	—
Convulsioner.....	—	1	2	5	—
Neuralgia.....	—	1	1	3	—
Conjunctivitis cat. acut.....	—	1	2	4	—
Otitit externa.....	—	4	4	32	—
Stomatitit.....	—	1	1	3	—
Angina tonsillaris.....	—	12	12	38	—
Cat. ventr. acut.....	—	1	1	3	—
Colica.....	—	4	4	9	—
Diarrhoea.....	—	2 3)	2	8	—
Icterus.....	—	1	1	8	—
Paratyphlitit.....	—	1	1	21	—
Bronchitit acuta.....	—	15 4)	18	60	—
Pnevmonia acuta.....	—	1	1	17	—
Rheumatitit art. acut.....	—	1	1	15	—
„ mus. acut.....	—	5	5	19	—
„ „ Chron.....	—	1	4	14	—
Coxarthrocæ.....	—	1	1	76	—
Distorsio.....	—	1	1	14	—
Contusio.....	—	3 5)	3	12	—
Vulnus.....	—	1	1	3	—
Ulcus.....	—	1	1	3	—
Obestäm d sjukdom.....	—	4	4	11	—
Summa	225	101	110	533	—

1) 1 lärjunge derjämte Colica.

1) 1 „ „ Angina.

1) 1 „ „ Vulnus.

1) 1 „ „ Pnevmonia acut.

1) 1 „ „ Otitit.

2) 2 „ „ Bronchitit.

b) Høstterminen 1899.

Sjukdomar	Närvarande lärjungar	Sjuka personer	Sjukdoms- fall	Sjukdagar	Döda
Varicellæ.....	252	3	3	16	—
Scorlatina.....	—	1	1	39	—
Influenta.....	—	10	10	40	—
Neurasthenia.....	—	2 1)	2	39	—
Neuralgia.....	—	1	1	2	—
Conjunctivitis cat. acut.....	—	2	2	9	—
Angina tonsillaris.....	—	22	23	77	—
Cat. ventr. acut.....	—	6	6	13	—
Colica.....	—	4	4	14	—
Paratyphlitit acuta.....	—	1	1	23	—
Icterus.....	—	2	2	19	—
Bronchitit acuta.....	—	9	10	39	—
Rheumatitit art. acut.....	—	2	3	38	—
„ mus. acut.....	—	2	2	4	—
Distorsio.....	—	1	1	2	—
Contusio.....	—	2	2	7	—
Vulnus.....	—	1	1	2	—
Eczema.....	—	1	1	16	—
Obestäm d sjukdom.....	—	3	3	13	—
Summa	252	75	78	412	—

1) 1 lärjunge derjämte Rheumatitit musc. acut.

Em. Westerberg,

Läroerkerets läkare.

22 a. Antalet inom läroverket flyttade lärjungar kalenderåret 1898.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Afdelningar och linier	Närvarande lärjungar vid vårterminens slut före Aytningen	Vårterminen 1898							Höstterminen 1898						
		Lärjungar, som vid vårterminens slut flyttats till afdelningen							Lärjungar, som vid höstterminens början flyttats till afdelningen						
		efter att hafva tillhört närmast lägre afdelning af samma linie följande antal terminer						fr. annan linie	efter att hafva tillhört närmast lägre afdelning af samma linie följande antal terminer						fr. annan linie
		0	1	2	3	4	5 eller flere		0	1	2	3	4	5 eller flere	
1	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	35	—	1	24	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—
3	45	—	1	11	—	3	—	—	6 ¹⁾	—	9	—	—	—	—
R. 4	9	—	—	22	—	6	—	—	—	—	5	—	—	—	—
L. 4	23	—	1	5	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
R. 5	13	—	—	2	—	1	—	—	—	—	2	—	—	—	—
L. 5	13	—	—	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
R. 6: 1	5	—	—	10	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—
L. 6: 1 B	12	—	—	6	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—
L. 6: 1 A	7	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
R. 6: 2	2	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
L. 6: 2 B	8	—	—	10	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
L. 6: 2 A	3	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
R. 7: 1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
L. 7: 1 B	5	—	—	5	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
L. 7: 1 A	1	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
R. 7: 2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
L. 7: 2 B	7	—	—	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
L. 7: 2 A	1	—	—	—	—	—	—	—	1 ²⁾	—	1	—	—	—	—
Genens. linien ...	112	—	2	35	—	3	—	—	6	—	14	—	—	—	—
Reallinien	29	—	—	39	—	7	—	—	—	—	10	—	—	—	2
Latinlinien	84	—	1	60	—	1	—	—	1	—	6	—	—	—	—
Summa	225	—	3	134	—	11	—	—	7	—	30	—	—	—	2

1) Lärjungar i 1 kl. vårterminen 1898 och då uppflyttades i 2 kl.

2) Lärjunge i 6: 2 A " " " " " i L. 7: 1 A.

Anm. Vid början af vårterminen 1898 uppflyttades i 2 kl. 1 lärjunge, som 1897 tillhörde 1 klassen och i 3 kl. 1 lärjunge, som höstterminen 1897 var lärjunge i 2 klassen.

22 b. Öfversigt för hvardera terminen under sist förflutna kalenderår öfver lärjungarnes omsättning.

Lärjungarnes omsättning vårterminen 1898.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Afdelningar och linier	Närvarande lärjungar i afdelningen den 1 Februari					Lärjungar afgångne från läroverket i afdelningen			
	Övar i afdelningen från föregående termin	Flyttade till afdel- ningen på grund af beslut		Inskrifne i läro- verket under terminen	S u m m a	Från terminens början till och med den 31 Januari	Från och med den 1 Februari till terminens slut	Under näst- följande mellan- termin	S u m m a
		vid före- gående termins slut	vid vår- terminens början						
1	31	—	—	1	32	—	—	—	—
2	34	—	1 ¹⁾	—	35	—	—	2	2
3	42	—	1 ²⁾	2	45	1	—	4	5
R. 4	9	—	—	—	9	—	—	4	4
L. 4	23	—	—	—	23	—	—	—	—
R. 5	13	—	—	—	13	—	—	4	4
L. 5	13	—	—	—	13	—	—	—	—
R. 6: 1	5	—	—	—	5	—	—	1	1
L. 6: 1 B	12	—	—	—	12	—	—	—	—
L. 6: 1 A	7	—	—	—	7	—	—	—	—
R. 6: 2	2	—	—	—	2	—	—	—	—
L. 6: 2 B	8	—	—	—	8	—	—	—	—
L. 6: 2 A	3	—	—	—	3	—	—	—	—
L. 7: 1 B	9	—	—	—	9	—	4	1	5
L. 7: 1 A	1	—	—	—	1	—	—	—	—
L. 7: 2 B	7	—	—	—	7	—	—	7	7
L. 7: 2 A	1	—	—	—	1	—	—	1	1
Gemensamma linien	107	—	2	3	112	1	—	6	7
Reallinien	29	—	—	—	29	—	—	9	9
Latinlinien	84	—	—	—	84	—	4	9	13
Summa	220	—	2	3	225	1	4	24	29

1) Tillhörde 1 kl. höstterminen 1897.

2) " 2 " " "

Lärjungarnes omsättning höstterminen 1898.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Afdelningar och linier	Närvarande lärjungar i afdelningen den 15 September					Lärjungar afgångne från läroverket i afdelningen			
	Ovar i afdelningen från föregående termin	Flyttade till afdel- ningen på grund af beslut		Inskrifne i läro- verket under terminen	S u m m a	Från terminens början till och med den 14 September	Från och med den 15 September till terminens slut	Under näst följande mellan- termin	S u m m a
		vid föro- gående termins slut	vid höst- terminens början						
1	2	—	—	33	35	—	—	—	—
2	6	24	1	4	35	—	—	—	—
3	1	15	16 ¹⁾	3	35	—	1	—	1
R. 4	3	28	6	1	38	—	—	—	—
L. 4	—	6	1	1	8	—	—	—	—
R. 5	—	2	1	4	7	1	—	—	1
L. 5	3	19 ²⁾	—	—	22	—	1	—	1
R. 6: 1	—	7	2	—	9	1	—	—	1
L. 6: 1 B	1	7	1	—	9	—	—	—	—
L. 6: 1 A	—	2	—	3	5	—	—	—	—
R. 6: 2	1 ³⁾	3	1	1	6	—	—	—	—
L. 6: 2 B	2	9	2	1	14	—	—	—	—
L. 6: 2 A	—	6	—	—	6	—	—	—	—
R. 7: 1	—	1	1	6	8	—	1	—	1
L. 7: 1 B	1	5	1	1	8	—	1	—	1
L. 7: 1 A	—	2	—	—	2	—	—	—	—
L. 7: 2 B	—	2	1	—	3	—	—	—	—
L. 7: 2 A	—	—	2 ⁴⁾	—	2	—	—	—	—
Gemensamma linien	9	39	17	40	105	—	1	—	1
Reallinien	4	41	11	12	68	2	1	—	3
Latinlinien	7	58	8	6	79	—	2	—	2
Summa	20	138	36	58	252	2	4	—	6

1) Af dessa 16 lärjungar voro 6 lärjungar i 1 kl. vårterminen 1898.

2) Dessutom 1 frånvarande för terminen.

3) Denna lärjunge var frånvarande vårterminen 1898.

4) En lärjunge af dessa två var vårterminen 1898 lärjunge i L. 6: 2 A.

23. Af de under läsåret inskrifna 61 lärjungarne har följande antal förut bevistat läroverk, nämligen senast

folkskola	27
allmänt läroverk	19
enskildt läroverk	1
senast åtnjutit enskild undervisning	14

Summa 61

24. Förteckning öfver de lärjungar, som efter att hafva genomgått läroverkets sjunde klass aflagt godkänd mogenhetsexamen

a) vårterminen 1898:

greker:

Holm, Karl..... till apotek

icke-greker:

Carlsson, Isidor..... till jernvägen
 Dillner, Emil..... » bank
 Langeén, Rikard » militäryrket
 Sandler, Henning » universitet
 Strindberg, Olof » postverket
 Sunding, Edvard » jernvägen
 Westerberg, Göran » universitet

25. Förteckning öfver de lärjungar, som utan att hafva aflagt mogenhetsexamen afgått från läroverket under sistförflutne kalenderår

a) vårterminen 1898:

Från kl.	2	Ericsson, Per	till jordbruk
» »	2	Gärdin, Esbjörn	» privat undervisning
» »	3	Pålsson, Anders	» jordbruk
» »	3	Bromé, Kjell.....	utan anmäld afsigt
» »	3	Johansson, John	d:o
» »	3	Lilliesköld, Knut	d:o
» »	3	Runeberg, Evert	» Landskrona allm. läroverk
» »	R. 4	Gustafsson, Gustaf	utan anmäld afsigt
» »	»	Hylander, Frans	» sjömansyrket
» »	»	Larsson, David.....	» jernvägen
» »	»	Söderberg, John	utan anmäld afsigt
» »	R. 5	Brandelius, Gunnar	» Nya elementarskolan
» »	»	Kilander, Karl	» jernvägen
» »	»	Olsen, Axel	» handel
» »	»	Suwe, Georg.....	» länsmanskontor
» »	R. 6: 1	Löfvenmark, Birger	» trävarurörelse
» »	L. 7: 1	Hammarström, Herje	» enskild undervisning
» »	»	Andersson, Anton.....	» obestämd verksamhet
» »	»	Widén, Karl.....	» enskild undervisning
» »	»	Svensson, Hjalmar	» obestämd verksamhet
» »	»	Winnberg, Gösta	» sjömansyrket

b) höstterminen 1898:

Från kl.	3	Frånberg, Karl.....	till kontor
» »	R. 5	Brandelius, Bengt.....	» läroverk i Stockholm
» »	L. 5	Aspgren, Oskar.....	» Umeå allm. läroverk
» »	R. 6: 1	Angman, Karl	» obestämd verksamhet
» »	R. 7: 1	Widén, Karl	» enskild undervisning
» »	L. 7: 1	Pettersson, Per.....	» jernvägen.

26. Under sist förflutna kalenderår hafva till lärjungarne utdelats såsom

stipendier	Kr. 695: —
premier	» 406: 85
understöd	» 30: —
	Summa Kr. 1,131: 85

27. Uppgifter för hvardera terminen af läsåret angående antalet befriade från terminsafgifter.

	Höst- terminen	Vår- terminen
Befriade från afgift till		
endast biblioteks- och materielkassan	—	—
» byggnadsfonden	44	39
båda ofvannämnda kassor	23	25
Ej befriade från någondera afgiften	185	186
Summa närvarande lärjungar	252	250

Afgiften till ljus- och vedkassan har utgjort 7 kronor under höstterminen och 7 kronor under vårterminen och erlagts af 251 lärjungar under höstterminen och skall erläggas af 250 lärjungar under vårterminen.

D. Boksamlingar och Undervisningsmateriel.

28. Läroverkets boksamling har från och med Maj månad sistlidet år ökat

a) *genom gåfvor:*

Af Lektor *P. Olsson*: Väderleken i Östersund 1896, Jämtlands läns Fornminnesförenings tidskrift, andra bandet, h. 2 och 3.

Af *offentliga myndigheter*: Bidrag till Sveriges officiella statistik; Kongl. Vetenskaps-Akademiens förhandlingar; Årsredogörelser för allm. läroverken 1898; danska läroverksprogram; Kyrkomötets protokoll 1898 jämte bilag; arbeten, utgifna af den norska Kildeskriftkommis-sion, m. m.

Af *Norrländs nation* i Upsala: Upsala universitets kataloger för 1898.

b) *genom inköp:*

Ordbok öfver svenska språket, utg. af Svenska Akademien h. 9—11.

Petermans Mitteilungen för 1898, Pedagogisk tidskrift för 1898, Ecklesiastiktidning för 1898. Historisk tidskrift för 1898.

Verdandi för 1898.

Bjurstens läsebok, utg. af C. von Friesen, 4 ex.

Björkman, svenskt-engelskt lexikon.
Läroverksförfattningar, utg. af Zimmerman.
Neue Jahrbücher für 1898.

Myntsamlingen har ökats genom utbyte af dupletter med ett silfvermynt och genom gåfvor: af *k. svenska akademien* medalj öfver F. W. Scholander; af kyrkoherden *Eriksson* i Rödön konung Albrechts Stockholms örtug, Johan II:s Malmö korslvid, båda funna i Rödö prestgårds trädgård; af lärjungarne *G. Larsson* en Stockholms pollett; *W. Medin* 15 kopek 1883, 1 dupl.; *A. Myhrfelt* pollett, Industriutställn. 1866, 6 dupl.; *T. Scensson* norsk 12 sk. 1865, 3 dupl.; *H. Hammarström* Glückstadt $\frac{1}{16}$ reichsth. 1668; *O. Claræus* Dos centavos 1892, $\frac{1}{6}$ rd. 1778, 5 penniä 1892, 1 d:o 1894, 1 pf. 1890, 2 (kreutzer) 1893, 94, 1 penz 1885, halfpenny 1887, 89, 3 pf. 1854, 10 penniä 1895 och 56 dupl.; *C. Mölter* 2 kopek 1769, $\frac{1}{4}$ öre 1645; 22 dupl.; *H. Lundequist* 1 mark 1874, 10 pf. 1876, 93, 5 d:o 74, 1 d:o 98, fransk 50 cent 1881, 5 d:o 1898, 9 dupl.; *T. Ekström* one dime 1884; *I. Lindqvist*, *G. Söderberg*, *K. Liljesköld*, *M. Hallman*, *E. Björk*, *G. Eriksson*, *U. Söderberg*, *G. v. Essen*, *E. Karlsson*, *B. Hallman*, *G. Johansson*, *R. Svensson* (medalj), *H. Thomsson* dupletter.

Fornsakssamlingen har erhållit af lärjungen *J. Hellström* ett originalbref af Gustaf II Adolphus 1628.

Naturaliesamlingarna hafva erhållit af lärjungarne: *B. Dahlén* skinn af en leopardunge från Ostindien; *C. Mölter* en Nerophis, vattenödlor, hästigel; *H. Lundequist* en fisk och en kräfta fr. Medelhafvet; *Ossian Ericsson* en uppstoppad nötskrika; *J. Jonsson* fossila haselnötter, funna i en myr vid Skorped, Ångermanland 1898; *E. Hagström* ett petrifikat; *K. Frejdenfelt* bergkristaller, *H. Norélius* prof å guldmängda berg i Vestaustralien.

Undervisningsmaterielen har ökats med några fysiska apparater, diverse materiel för tecknings- och gymnastikundervisningen samt åtskilliga utensilier för undervisningen i kemi.

E. Läroverksbyggnader och Inredningsmateriel.

Utom några mindre reparationer hafva i det gamla läroverkshuset 4 kakelugnar reparats, och i stället för de fyra kakelugnarna i gymnastiksalen, som utdömts, har insatts en större kamin.

På läroverksområdet hafva nödiga planteringar af träd och buskar under det sista kalenderåret utförts.

Hvad inredningsmaterielen angår, hafva ett antal pulpeter, rullgardiner och några svarta tafflor anskaffats.

F. Ekonomiska förhållanden.

31. Uppgifter om nedannämnda till läroverket hörande kassors ställning kalenderåret 1898.

Kassans rubrik	D e b e t								K r e d i t							
	Behållning vid årets början		Summa inkomster under året		Skuld vid årets slut		Summa		Skuld vid årets början		Summa utgifter under året		Behållning vid årets slut		Summa	
	Kr.	öre	Kr.	öre	Kr.	öre	Kr.	öre	Kr.	öre	Kr.	öre	Kr.	öre	Kr.	öre
Byggnadsfonden	1,045	57	3,599	27	—	—	4,644	84	—	—	4,394	39	250	45	4,644	84
Ljus- och vedkassan.....	849	55	3,298	68	—	—	4,148	23	—	—	3,951	17	197	06	4,148	23
Bibl.- o. materielkassan.	433	14	2,141	60	—	—	2,574	74	—	—	2,552	31	22	43	2,574	74
Premie- och fattigkassa ...	64	78	275	50	—	—	340	28	—	—	309	—	31	28	340	28
Summa	2,393	04	9,315	05	—	—	11,708	09	—	—	11,206	87	591	22	11,708	09

Äfven till nu förestående utdelning af premier och stipendier har en summa af 25 kr. blifvit gifven af en vän till läroverket.

32. Summariska uppgifter för kalenderåret 1898 öfver de belopp, som utgått för underhåll och tillökning af

a) boksamlingarna	Kr.	197: —
b) den öfriga undervisningsmaterielen	»	382: —
c) inredningsmaterielen	»	1,315: —
	Summa Kr.	1,894: —

G. Examina och Årsafslutning.

33. Afgangsexamina.

Muntlig afgangsexamen med de 8 lärjungar i klassen 7: 2, som på grund af aflagda skrifningar berättigats till den samma, förrättades den 27 Maj under ledning af Professor H. H. Hildebrandsson och Professor S. J. Boëthius samt i närvaro af läroverkets Inspektor och de utsedde examensvittnena: Landshöfdingen Friherre K. Ulfson Sparre, Öfversten E. H. E. Boheman, Fördelningsläkaren O. E. Warodell, v. Häradshöfdingen O. E. Ocklind och Borgmästaren I. von Stapelmohr. Alla examinerade förklarades mogna.

Innevarande vårtermin hafva 5 af läroverkets lärjungar aflagt skriftlig mogenhetspröfning den 15, 17, 18 och 20 April. Alla hafva förklarats berättigade till muntlig examen, hvilken kommer att hållas den 26 Maj.

34.

Årsexamen.

Den offentliga årsexamen blir fredagen den 2 Juni kl. 11 f. m.—2 e. m.

Derefter samlas ungdomen i högtidssalen, då stipendier och premier utdelas, flyttningen inom läroverket kungöres och läsåret avslutas.

35. Till att öfvervara den förestående examen den 2 Juni anhåller jag vördsammast att på uppdrag af H. H. Eforus få till examensvittnen inbjuda Landshöfdingen Friherre K. Ulfson Sparre, f. d. Landssekreteraren P. G. Rissler, Stadsfullmäktiges Ordförande Häradshöfdingen S. Geete, Häradshöfdingen J. Thomson, Öfverstelöjtnanten R. G. von Essen, Distriktschefen S. W. Munthe, Öfverjägmästaren E. F. Groth, Prosten O. Frändén i Brunflo, Grosshandlaren K. Hammarström och Apotekaren H. Wikander, lärjungarnes föräldrar och målsmän samt alla, som med välvilja och intresse omfatta läroverket.

36. *Nästa läsår* tager sin början *onsdagen* den 30 Augusti, då inträdes- och flyttnings-sökande skola infinna sig i läroverkets samlingsal kl. 11 f. m.

Allmänt upprop med läroverkets samtliga lärjungar kommer att hållas *lördagen* den 2 September kl. 12 middagen.

Det bestämda feriarbetet finnes angifvet i bil. I till denna årsredogörelse.

Östersund i Maj 1899.

C. A. Hägglund.

Bil. I.

Feriearbeten,

gifna vid slutet af vårterminen 1899 vid Östersunds högre allm. läroverk

till

Andra klassen.

- Modersmålet.* Välläsning: styckena 21, 27, 35, 49, 51, 57, 63 i Ekmarks läsebok (1 delen).
Matematik. Räkning af fyratio meddelade tal i de fyra enkla räknesätten.
Välskrifning. 20 skriftsidor efter förskrift samt afskrifning af stycket 30 i Ekmarks läsebok (2 delen).

Tredje klassen.

- Modersmålet.* Utanläsning af Runebergs Vårt Land och Torpslickan.
Matematik. Räkning af 6 meddelade exempel på hvarje räknesätt i decimal- och vanliga bråk.
Välskrifning. 20 skriftsidor efter förskrift samt afskrifning af stycket 72 i Ekmarks läsebok (2 delen).

Fjerde klassen.

- Tyska.* Öfversättning af st. 21 och 22 i Moréns tyska läsebok, första afdelningen. Utanläsning af styckena 23 och 25 i 3:dje afd. af Calwagens elementarbok.
Matematik. Räkning af 50 meddelade tal, utgörande tillämpning af läran om bråk.
Välskrifning. Skrifning med tysk stil af 20 skriftsidor enligt förskrift.

Femte klassen.

- Tyska.* Hauff, die Errettung Fatmes.
Geografi. Repetition af Skandinaviska halföns och Danmarks geografi.

Sjette klassens nedre afdelning.

- Tyska.* Løberecht Hünchen von H. Seidel.
Geografi. Amerika i geografiska skildringar af Fehr, sid. 1—106.

Sjette klassens öfre afdelning.

- Modersmålet.* Första delen af »Ferieläsning i svensk

literatur», utg. af Hernalund och Steffen, valda pro-
sastycken 208 sidor.

- Tyska.* Öfversättning: Moderne Deutsche Verfasser II: Auf Rauhen Pfaden, utgifven af E. Rodhe, s. 1—76.
Geografi. Afrika i geografiska skildringar af I. Fehr, sid. 1—108.

Sjunde klassens nedre afdelning.**Latinlinien.**

- Modersmålet.* Andra delen af »Ferieläsning i svensk literatur», utg. af Hernalund och Steffen, 200 sidor.
Latin. Öfversättning af Lhomond, Viri illustres XX—XXXVIII.
Franska. Malot: Sans famille sid. 88—148.

Reallinien.

- Modersmålet.* Lika med latinlinien.
Engelska. Irving, Sketch Book (100 s.).
Franska. Lika med latinlinien.

Sjunde klassens öfre afdelning.**Latinlinien.**

- Latin.* Öfversättning af Liv. XXI: 1—47 kap. (sid. 201—241 i Törneblads öd).
Grekiska. (Linien A). Öfversättning af Homeri Odysseé: XI sången.
Historia. Repetition af gamla tidens allmänna historia.
Geografi. Repetition af Europas geografi.
Matematik. (Linien B). Skriftlig behandling af 20 meddelade algebraiska uppgifter.

Reallinien.

- Engelska.* Dickens, Christmas Carol.
Franska. Müller & Wigert, Fransk Vitterhet, häft. IV, 60 sid.
Geografi. Repetition af Europas geografi.
Matematik. Skriftlig behandling af 20 meddelade algebraiska uppgifter.

Kantianism och Boströmianism

af

Karl Pira.

Vitalis Norström, Hvad innebär en modern ståndpunkt i filosofien?, I,

Göteborgs högskolas årsskrift 1898, I, (XXXVII + 147 ss.).

Enligt Boströms åsikt kan den vetenskapliga verksamhetens uppgift sägas vara »att göra människans sinnliga teoretiska förmåga och dess produkter, de empiriska vetenskaperna, till organiska momenter af hennes förnuftiga teoretiska förmåga och dess produkt, den rationella vetenskapen eller *filosofien*, hvars objekt är det *sanna*» (B, II, 345).¹⁾ Mänskligt vetande är enligt Boström människoandens själf såsom vetande, och vetandets olika former äro således människoandens olika utvecklingsgrader eller bildningsformer (B R, 5—6, 81 ff.). Och hvarje ändligt väsende, som utvecklar sig i tiden (för oss), har däruti början, tillväxt, kulmination, aftagande och slut (B, II, 362). När människan skall afsiktligt ingripa i utvecklingen inom något förnuftigt lifsområde, bör hon betänka, att »det förnuftiga lifvet har sin egen nödvändiga form, hvilken det själfmant utvecklar och gör gällande, om man blott undanrödjer hindren för dess framträdande.» Man bör ock städs i det förnuftiga praktiska lifvet — all mänsklig teori är en kontemplativ praxis (B, I, 332) — fasthålla, att det enda åliggandet är att åstadkomma *det praktiskt nödvändiga*, d. v. s. hvad det förnuftiga ändamålet verkligen fordrar — för tillfället. Sålunda gäller det för den handlande människan att i hvarje moment af den förnuftiga verksamheten göra det närvarande godt och rätt genom att aflägsna, hvad däruti kan vara felaktigt eller orätt, men icke företaga sig att införa något väsentligen nytt. Man bör alltså akta sig för att söka »åstadkomma *det bättre*, hvilket, såsom man riktigt anmärkt, är den största fienden till det goda»: man bör m. a. o. taga sig till vara för att idealisera och göra alltför genomgripande ombildningar: ty därigenom utsätter man sig för faran att ledas af abstrakta (empiriska) teorier, hvilka alltför väl kunna vara oriktiga och hvilka således måste i tillämpningen blifva på ett eller annat sätt fördärliga. Men om ock alla praktiska åtgärder (inklusive den teoretiska forskningen) rätteligen endast gå ut på att låta en empiriskt verklig form kontinuerligt utvecklas och förändras, såsom ett förnuftigt ändamål för tillfället fordrar det, så hindrar detta ingalunda, att ut-

¹⁾ B = Boströms skrifter, utg. af Edfeldt. B R = Boströms föreläsningar i religionsfilosofi, utg. af Ribbing. Kants arbeten äro citerade efter K. Kehrbachs edition.

vecklingsstadier framträda, på hvilka den empiriska formen kan blifva af annan art och öfvergå till en väsentligen högre. Men denna öfvergång till en väsentligen högre utvecklingsgrad måste ock ske genom ett organiskt och konsekvent handlande, så att därvid ej användas några medel, hvilka ej själfva äro momenter af det förnuftiga ändamålet och därför själfändamål i användningens ögonblick. En sådan öfvergång till ett väsentligen högre lif i en eller annan riktning sker inom mänskligheten genom en verklig uppenbarelse af förnuftet eller Gud i och med det högre medvetande om sant och rätt, som i samband med människosläktets totala utveckling, under bestämda villkor, »i tidens fullbordan», framträder hos dem, som rätteligen förtjäna att kallas religionsstiftare, skaldar, tänkare, statsmän eller hjältar: Guds »uppenbarelse kan vara vida fullkomligare hos en enda, som är mera förnuftig, än hos millioner, som äro det mindre» (B, II. 358 ff., 333, 261; I, 415. B. R. ss. 16, 206—7, 212, 257 ff.).

Prof. V. Norström har nu genom sitt arbete »Hvad innebär en modern ståndpunkt i filosofien?» velat lemna ett bidrag till afhjälpan af en enligt hans mening tydlig brist inom den samtida svenska filosofien. Denna filosofi anser han utmärkas af en genomsnittligt låg grad af medvetande om den uppgift, som samtidens filosofi i dess helhet allt mer bestämdt urskiljer, nämligen »att i sina begreppsapparater utdestillera historiens quinta essentia, den mänskliga utvecklingens former, lagar och värden.»¹⁾ Prof. N. söker emellertid vid sitt arbete företrädesvis att »bevara den reala kontinuiteten mellan det gamla och det nya i och under formväxlingen.» Han är öfvertygad därom, att hans »ståndpunkt ligger i den nationellt svenska filosofiens rätta utvecklingslinje. Detta därför, att den innebär *personlighetsfilosofi*, med hvilket uttryck den specifikt svenska filosofiska riktning, hvars epoker betecknas genom namnen *Geijer*, *Boström* och *Sahlin*, lämpligen kan karaktäriseras. — — Men den 'moderna ståndpunkten' kan icke vara en personlighetens filosofi på bekostnad af den vetenskapliga form, som Kant en gång för alla har fastställt för filosofien, med formellt sjunkande alltså under kriticismsnivå. Därför är den *en personlighetens filosofi under relativistisk (historisk) form*. Det är i syntesen af 'det personliga innehållet och den kritiska formen, som 'den moderna ståndpunkten' söker sin egendomlighet» (Norstr. ss. XXXIII—XXXVI).

Prof. N. vill följaktligen icke väsentligen höja sig öfver personlighetsfilosofiens ståndpunkt, men gör anspråk på att kunna åvägabringa en i samband med kulturutvecklingen fordrad förändring i denna specifikt svenska filosofis form: hans åsikt »vill vara en boströmianism, som genomtränges af kriticisms vetenskapliga själfmedvetande.»

Enligt min mening saknar prof. N:s bemödanden i denna riktning visserligen ej alldeles förtjänster. Men dessa kan jag ej finna vara så stora, att de uppväga bristerna. Dessa åter synas mig bero därpå, att hans ändringar i det väsentliga framgå ur abstrakta och oriktiga teorier om kriticismen och personlighetsfilosofien i den form, han kallar »statisk spiritualism» (N. s. 33), men icke ur en tillräcklig analys af hvardera. Hans »syntes af det personliga innehållet och den kritiska formen» är därför enligt min mening icke gifven genom en organisk utveckling af personlighetsfilosofien, utan innebär ett misslyckadt försök, en sådan företeelse inom den filosofiska forskningen, som är analog med de »halfva och förvirrande åtgärder», för hvilka Boström varnar i afseende på den praktiska politiken (B. II. 360).

Jag ämnar nu ej strängt vetenskapligt bevisa dessa påståenden i och genom en utförlig kritisk recension af prof. N:s arbete, hvilket ej ännu är fulländadt, utan jag skall under granskning af vissa bland hans uttalanden söka ådagalägga äfven för andra filosofiskt bildade än de egentliga fackmännen, att förhållandet mellan kantianism och boströmianism är ett annat, än prof. N. anser det vara.

Prof. N. yrkar, att grundfelet i Boströms filosofiska åskådningssätt består därtuti, att han

¹⁾ Jmfr. t. ex. R. Euckens forskning efter »Syntagma». »ein in geschichtlicher Wirklichkeit thatkräftig aufsteigendes Gesamtgeschehen charakteristischer Art, dessen Tendenz alles Dasein umfasst, das alle Gegebenheit erhöhen möchte.» Proleg. zu Forschungen über die Einheit des Geisteslebens in Bewusstsein und That der Menschheit s. 74.

genom sin åsikt om det andliga såsom konkret substans och person står i konträr motsats mot den måhända viktigaste punkten i Kants kriticism: »att det andliga *på intet sätt* (kurs. af mig) kan fattas såsom substans» (N. s. I ff. o. XVII). Prof. N. anser, att Boström misslyckats i sin spekulaton, emedan han lätit »en felaktig metodik samverka med en bristfällig penetration af den kritiska filosofiens ståndpunkt med afseende på verklighetens och idéns förhållande till hvarandra» (N. s. V). Boströms misslyckande skall enligt prof. N. i synnerhet blifva tydligt däraf, att han i sin världsförklaring »gått den apparenta logiska cirkelns ofruktbara vägar» (N. ss. XII ff. 32 ff.).

Jag djärfves nu påstå, att Boström just genom sin på noggrann erfarenhetsanalys (jmf. N. s. XXIX) grundade och i det väsentliga med sträng konsekvens utförda lära om personligheten såsom konkret andlig substans har undanröjt den grundbrist i Kants kriticism, som ligger i hans okritiska, inkonsekventa och ofta kritiserade lära om »Ding an sich», hvilken just är grundvalen för hans nekande af det andligas konkreta substansialitet såsom person i reell mening.

Kant har i en not vid företalet till Kritik der praktischen Vernunft (s. 4) yttrat: »Föreningen af kausaliteten såsom frihet med henne såsom naturmekanism, af hvilka den första står fast genom sedelagen, den andra genom naturlagen, och detta i ett och samma subjekt, människan, är omöjlig utan att fatta denna i afseende på den förstnämnda såsom väsen i sig själf, i afseende på den andra åter såsom företeelse, i förra fallet i det *rena*, i senare fallet i det *empiriska* medvetandet. *Eljes är förnuftets motsägelse mot sig själf omöjlig*» (kurs. af mig). Han har förut framhållit, att begreppet frihet, såvida dess *realitet* (kurs. af mig) är bevisad genom en apodiktisk lag i det praktiska förnuftet, utgör *slutstenen* i det *rena*, däri inneslutet *äfven det spekulativa* (kurs. af mig) förnuftets hela systematiska byggnad (a. st. ss. 1—2).

Nu är enligt Kant all företeelse otänkbar utan ett af sinnligheten oafhångigt föremål, som själf icke är företeelse, »Ding an sich», förståndsväsendet, noumenet (Krit. der r. V. ss. 232—33. Proleg. s. 96). Detta måste då ovillkorligen sägas vara någonting, som är i och med hvad Kant kallar själfmedvetandets *objektiva* enhet gifvet på samma sätt som »kategorierna» och »syntetiskt» förenadt med fenomenvärlden, sammanfattningen af alla företeelser i och för empirisk åskådning (Krit. d. r. V. ss. 662—67, 677 ff.). »Ding an sich» är tydligen gifvet såsom sådant icke omedelbart i sensation, empirisk åskådning, ren åskådningsform eller i kategori såsom regel för åskådningsmomentens syntes. Men i och med det objektiva själfmedvetandet är det med nödvändighet gifvet såsom förutsättning för erfarenhetens möjlighet, försävidt erfarenhet är inbegreppet af kunskaperna om *företeelserna*. Begreppet »Ding an sich» har således samma aprioriska, objektiva och konstitutiva giltighet som trots någon förståndsregel för företeelserna. I själfva verket borde Kant konsekvent säga »Ding an sich» vara förnuftsidéen om ett absolut obetingadt, närmare bestämd genom kategorierna substansialitet och kausalitet (ehuru väl friggjorda från sinnliga schemata af perduration och succession och därmed gifna restriktioner) och antagen såsom »transscendental» (ej »transscendent», hvilket vore orimligt) förklaringsgrund för sensationernas förefintlighet i det mänskliga subjektet (a. st. ss. 280, 403—04, 232—33, 257—58, 143). Detta begrepp »Ding an sich» förutsätter såsom »medelbart och generellt» en helt annan »omedelbar och individuell» uppfattning än den sinnliga åskådningen, nämligen just en »intellektuell åskådning», genom hvilken »noumenen» i en »intelligibel värld» äro ursprungligen gifna på ett helt annat sätt än det, hvarpå fenomenen i sinnevärlden äro gifna för sinnlig åskådning.¹⁾

Kant har i själfva verket icke kunnat undgå att finna vara *faktiskt gifven* en uppfattningsform, i hvilken människan omedelbart förnimmer ett intelligibelt föremål såsom individuellt, ehuru väl han icke har s. a. s. fullt ut erkänt detta och ombildat hela sitt teoretiska åskådningsätt i öfverensstämmelse med nämnda märkliga faktum. Han säger uttryckligen (a. st. ss. 437—38): »Människan, som eljes känner hela naturen blott genom sinnena, uppfattar (»erkennt») sig

¹⁾ A. st. s. 231. Jmf. s. 445: »Vi kunna aldrig ur erfarenheten sluta oss till något, som alldeles icke får tänkas enligt erfarenhetslagar.»

själf äfven genom den blotta apperceptionen, och det i handlingar och inre bestämningar, som hon alldeles icke kan räkna till sinnenas intryck, och är för sig själf visserligen å ena sidan fenomen, men å andra sidan, nämligen med hänsyn till vissa förmögenheter, ett blott intelligibelt föremål, emedan dess handling alldeles icke kan räknas till sinnlighetens receptivitet. Vi kalla dessa förmågor förstånd och förnuft, förnämligast blifver det sistnämnda alldeles egentligen och företrädesvis åtskildt från alla empiriskt betingade krafter, då det öfverväger sina föremål blott efter idéer och därefter bestämmer förståndet, hvilket då gör ett empiriskt bruk af sina (visserligen ock rena) begrepp.» »Förnuftet är *den bestående betingelsen* (kurs. af mig) för alla de fria handlingar, under hvilka människan företer sig», och det har såsom intelligibel karaktär frihet, såväl i negativ mening, såsom oafhängighet af empiriska betingelser, som ock i positiv betydelse, förmåga att af sig själf börja en serie tilldragelser (a. st. s. 442). »Förnuftet är ock i alla människans handlingar under alla tidsomständigheter närvarande och ett och det samma, men är själf icke i tiden, råkar ej heller in i ett nytt tillstånd, hvaruti det ej förut var; det är *bestämmande*, men icke *bestämbart* med hänsyn därtill» (a. st. s. 444).

Nu säger Kant ock, att substanskategorien, begreppet om något, som kan tänkas såsom subjekt utan att vara predikat hos något annat, har användning med afseende på erfarenhetsföremålen och på samma gång genom sinnligheten blir behäftad med en inskränkning, emedan genom skemat af det konstanta och bestående i tingen en öfverensstämmelse mellan fenomen och substanskategori är gifven, men därvid den sistnämnda får en inskränkande betingelse i och genom den sinnliga bestämningen perduration, tiden själf såsom oföränderligt substrat för all växling (a. st. ss. 142, 146—47, 148—49).

Med anledning af Kants ofvan angifna sätt att fatta förnuftet såsom intelligibel och konstant betingelse (»intelligibel karaktär») för människans alla empiriska handlingar (hennes »empiriska karaktär») torde man väl hafva all anledning att då fråga: kan man ur kantisk synpunkt angifva något skäl, hvarför man icke skulle få fatta förnuftet ej blott såsom intelligibel orsak, utan äfven såsom *intelligibel substans* hos människan och därmed såsom det »Ding an sich», som är transscendental (ej transscendent) grund för den empiriska människan? Det är nog tydligt, att icke kan man genom *sinnlig* erfarenhet ådagalägga frihetens osinnliga realitet (se ofvan s. 3 not). Men har ej människan en annan, en förnuftig erfarenhet? Då enligt Kant den moraliska lagen i det praktiska förnuftet är ett *faktum* och denna lag såsom ratio cognoscendi leder till realiteten af friheten såsom ratio essendi (Kr. der pr. Vern. ss. 1—4), så är väl dock friheten minst lika verklig som fenomenvärlden? Jag förbinder ju enligt Kant morallagen omedelbart med medvetandet om min existens, nämligen såsom osynligt själf, personlighet, och denna lag försätter ju mig i en värld, som har sann oändlighet, men blott är fattbar för förståndet, och med hvilken (men därmed ock på samma gång med alla synbara världar) jag inser (»erkennt») mig stå icke, såsom med afseende på sinnevärlden, blott i tillfällig, utan i allmän och nödvändig förbindelse (a. st. ss. 193—94). Frihetsbegreppet gifver ju sålunda »slutstenen» i äfven det spekulativa förnuftets systematiska byggnad (se ofvan s. 3). Det är gifvet, att *all* kunskap, vare sig den är utvecklad genom reflexion på människans praktiska förnuft eller icke, är just *såsom kunskap teoretisk*. Försåvidt nu Kant verkligen anser sig hafva vetenskapligen utredt *något* om det praktiska förnuftet, sedelagen och friheten, och försåvidt friheten måste, om förnuftet ej skall motsäga sig själf, fattas i och genom det *rena* medvetandet såsom tillkommande människan som väsen i sig själf (se ofvan): så måste erkännas, att ur kantiska synpunkter människan rätteligen bör sägas hafva just »*teoretisk*» kunskap om ett väsen i sig själf. Det har ej och det *kan ej* ur kantiska synpunkter angifvas något *rimligt* skäl, hvarför den uppfattning, som dock människan har omedelbart genom medvetandet af sig själf såsom rent förnuft i teoretisk och praktisk bemärkelse, icke skall kunna erkännas vara ur teoretisk synpunkt af samma dignitet som hennes omedelbara sinnliga åskådning af sig själf och andra föremål såsom i rum och tid genom kategorierna bestämbara sensibla objekter. Den empiriska åskådningens strängt teoretiska karaktär skall väl bero därpå, att den är ofritt, naturnödvändigt gifven: och den kritiska undersökningen ådagalägger denna åskådningens genomgående subjektivitet och relativitet, hvar-

för den är blott och bart en uppfattning af fenomen (jemfr. t. ex. Kr. d. r. V. ss. 255--56). Men när förnuftet såsom rent teoretiskt sysselsätter sig blott med sig själf, så framträder enligt Kant *naturnödvändigt* metafysiken såsom en subjektiv uppgift, att innesluta all möjlig erfarenhet i ett absolut helt, hvilket icke är i erfarenheten (Kr. d. r. V. s. 260 ff. Prol. ss. 110--11). Naturligtvis är detta absoluta hela icke i den *sinnliga* erfarenheten, men då tanken därpå är *naturnödvändigt gifven* genom det rena förnuftet själf, så är det ju alldeles uppenbart, att människan i och genom sitt förnuft har just en *teoretisk* erfarenhet af det osinnliga, hvilken är factum a quo för all forskning, som vill *vet* något *väsentligt* och ej nöja sig att förmoda med anledning af det, som företer sig för sinnligheten. Denna förnuftiga erfarenhet får ej dogmatiskt och okritiskt fattas i analogi med sinnlig erfarenhet. Den förnuftiga erfarenheten är ej åskådning, för såvidt däri skulle ligga, att man liksom skådar på ett yttre objekt, men väl en *intuitus* i betydelse af insikt i ordets ursprungliga mening, en inifrån gående uppfattning af det individuella och konkreta, och en intuitus *intellectualis*, för såvidt den finnes hos människan endast såsom aktuell intelligens.¹⁾

Att Kant med all makt söker ådagalägga, huru omöjligt det är för människan att vinna »teoretisk» kunskap om det, som är »an sich», det synes mig kunna sägas bero på en enda dogmatisk förutsättning, hvilken med psykologiskt tvång gör sin makt gällande vid mångfaldiga af hans undersökningar. Denna förutsättning är just uttryckt i och genom termen »Ding an sich.» Att han stundom betecknar »nomenet» med ordet »Ding» (an sich), det synes mig just angifva, att jämte nomenbegreppet emellanåt har föresväfvat honom *schemat af sinnligt föremål*. Han har m. a. o. ej fattat begreppet »an sich» såsom fullt rensadt från all sinnlig bestämdhet och därför ej kunnat afgjort urskilja, att detta är ett begrepp, som är utveckladt genom reflexion öfver just medvetandet om människans egen bestämdhet såsom person och därför ej står i strid mot begreppet »für uns.» Kant har, synes det mig, utan kritisk analys liksom mekaniskt sammanställt »Ding» och »an sich.» Med »Ding» medföljer då hart när oundvikligt runs- och tidsbestämmdhet. Då synes »Ding an sich» vara något för kunskapsförmågan främmande och transscendent, hvilket dock i någon mening är orsak till affektioner hos det mänskliga subjektet, själf ett »Ding an sich»: men vid hvarje bestämdt uttalande i dylika riktningar måste naturligtvis för en så skarp tänkare som Kant framträda många reservationer ur den gifvetvis uppdykande skeptiska synpunkten. Därför konstaterar han en för det teoretiska förnuftet oöfverstiglig klyfta mellan »an sich» och »für uns»: vi hafva ingen »Anschauung» af »Ding an sich», hvilket därför är det spekulativa förnuftets »blott tänkta» gränsbegrepp (jemfr. Kr. d. r. V. ss. 259--60 o. Hegel, Encycl. § 44).

Emellertid finnas i Kants undersökningar mångfaldiga anvisningar -- fler än de förut framhållna -- på ett öfverskridande af klyftan mellan »an sich» och »für uns». Han anser sig genom sitt skiljande mellan de bägge olikartade elementen ting såsom företeelser och ting i sig själfva hafva kunnat undgå eljes oundvikliga motsägelser (Kr. d. r. V. ss. 18--20. Jemfr. ofvan s. 3). Mig synes, som om det vore möjligt att genom ett analogt särskiljande mellan olikartade element, som i det kantiska åskådningssättet äro liksom sammansmälta till ett egendomligt helt, samt genom ett organiskt underordnande af det ena såsom lägre under det andra såsom högre gifva åt nämnda åskådningssätt den systematiska enhet, hvarefter Kant ytterst sträfvat (jemfr. Kr. d. r. V. ss. 86, 87, 282--83, 617--18, 628 ff. Kr. d. pr. V. s. 110. Kr. d. Urth. ss. 13, 263 m. fl. st.). Man måste skilja mellan Kants idealism i och med det subjektiva betraktelsesättet samt hans realism i följd af partiellt fasthållande af det objektiva betraktelsesättet (Jemfr. Kr. d. r. V. ss. 18, 109, 136--37, 682; C. Y. Sahlin, Om subjektivt och objektivt betraktelsesätt inom filosofien). En skematisk öfversikt öfver de heterogena elementen lemnas härmed: Idealism: det i sanning gifna är förnimmelser; ur öfvervägande noologisk synpunkt är idealismen rationalism: förnimmelserna hafva sin grund i förnuftet; ur högsta ontologiska synpunkt per-

¹⁾ Jemfr. uttrycket »Innensicht» i R. Euckens Prolegomena zu Forschungen über die Einheit des Geisteslebens in Bewusstsein und That der Menschheit, s. 51. Jemfr. ock a. st. ss. 98--99.

sonalism: förnimmelsernas konkreta föremål äro i sanning personer; ur formell synpunkt demonstrativ metod: bevis ur rent obetingade principer. Realism: det gifna är förnumna föremål; ur noologisk synpunkt är realismen empirism: föremålen äro gifna för sinnligheten; ur ontologisk synpunkt naturalism: föremålen äro i sin konkretion ting (i sig utan personlig bestämdhet); ur formell synpunkt deskriptiv metod: redogörelse för det faktiska ur de genom tillfällig iakttagelse gifna synpunkterna.

Skiljas nu rätt dessa olika sidor och underordnas den senare såsom lägre under den förra såsom högre, så synes mig möjligt att framdrifva följande innanenta utveckling af kantianismen.

Teoretisk kunskap om det osinnliga är möjlig genom en systematisk uppfattning af de tre kritikernas resultat på följande sätt.

Människan har vid det spekulativa förnufts syslande blott med sig själf en teoretisk känsla af det absolut obetingade hela. Hon har i och genom det praktiska förnufts autonomi en praktisk känsla af aktning för hvarje person såsom medlem (undersåte eller öfverhufvud) i själfändamålsens rike. Hon har i och genom den estetiska omdömeskraften en estetisk känsla af det sköna och sublimala på grund af naturens formala (subjektiva) ändamålsenlighet. Hon har ändtligen i och genom den teleologiska omdömeskraften en känsla af naturens reala (objektiva) ändamålsenlighet, hvarmed är gifven äfven känslan af den organiska enheten i den mänskliga personligheten. Alla dessa känslor måste uppfattas i analogi med den praktiska och positiva känslan af aktning: de äro icke af empiriskt ursprung, utan inses a priori såsom nödvändigt verkade af en intellektuell grund.¹⁾

Den intellektuella formen för dessa känslor är apperceptionens rena syntetiska och objektiva enhet såsom för sig själf bestående, själf tillräckligt system af de strängt rena kategorierna: kvantitativ allhet, kvalitativ limitation, obetingad växelbestämmdhet och modal nödvändighet (jmf. Kr. d. r. V. ss. 86 ff., 126, 662 ff., Norstr. s. 137). Själmedvetandets objektiva enhet är nämligen den aprioriska formen för alla förnuftiga känslor, liksom rum och tid äro aprioriska i förhållande till sensationerna, och sålunda har människan den »intuitus intellectualis», i hvilken noumenvärlden är ursprungligen gifven såsom positiv realitet på ett annat sätt än det, hvarpå fenomenen förete sig i rum och tid såsom sensibla objekt (jmf. Kant a. st. ss. 664, 49, 231, 437—38).

Motsvarigheten i den förnuftiga erfarenheten mot kategorierna såsom formellt konstitutiva principer för den sinnliga erfarenhetens möjlighet är gifven i och med följande förnuftsprinciper (jmf. a. st. ss. 264—67).

1. Spekulative: psykologisk, kosmologisk och teologisk idé. 2. Praktiska: intelligibel, empirisk och helgad karaktär. 3. Objektivt teleologiska: organism och organ; ändamål och medel; själfändamålsens rike. 4. Subjektivt teleologiska: sublimitet och skönhet (harmoni inom det psykologiska subjektet): godhet och salighet (kosmologisk harmoni mellan sedelag och naturlag); sanning och visshet (harmoni mellan det diskursiva och det intuitiva förståndet, intellectus cetypus och intellectus archetypus; Kr. d. Urth. ss. 292—98).²⁾

Liksom (den af Kant blott formellt fattade) apperceptionen är den högsta objektiva betingelsen för all sinnlig kunskap, så är den motsvarande betingelsen för all förnuftig kunskap: förnuftet själf såsom på en gång »ens realissimum», helig vilja och intuitivt förstånd. m. a. o. såsom absolut personlighet (jmf. Kr. d. r. V. ss. 280 ff. 454 ff. Kr. d. pr. V. ss. 105—06, 157. Kr. d. Urth. ss. 293 ff. 339—40).

Härmed anser jag mig hafva ådagalagt, så godt sig göra låter inom det begränsade utrymmet, att just den rätta utvecklingen af Kant kritiskt filosofiska åskådning (att endast förnimmelserna göra föremålen möjliga. Kr. d. r. V. ss. 17—18, 109; B. R. ss. 63—64) måste leda till

¹⁾ Jmf. Kr. d. pr. V. ss. 89—90 samt R. Eucken. Die Grundbegriffe der Gegenwart, (Zw. Aufl.) s. 42.

²⁾ Jmf. denna uppställning af kantiska idéer ur de tre kritikerna med Kants egen anordning af »Tafel der Kategorien».

uppfattningen af det andliga såsom konkret substans på grund af dess personlighet; men därvid måste *absolut* substansialitet, med afstrykande af de relativa bestämmingarne perduration och succession, fattas såsom inre reell allenhets eller (evig) allmakt (B, II, 265—66, 269, I, 364. B R. 54—55).

Det teoretiska förnuftet måste fattas såsom »autonomt» och »allmänt lagstiftande» lika väl som det praktiska; dess principer måste vara för »noumenvärlden» »konstitutiva» som »förståndets kategorier» för »fenomenvärlden». Därför finnes icke en för människan alldeles oöfverstiglig klyfta mellan »an sich» och »für uns», men väl en motsättning mellan »noumen» och »fenomen» inom hvarje mänskligt subjekt. Men noumenet, förnuftet, är såsom reellt själfständigt substans, fenomenet, sinnligheten, är accidens. Därvid måste emellertid allt mekaniskt och dynamiskt föreställningssätt, all objektiv dualism och all föreställning om successiv syntes af i sig skilda element, genom hvilket »förståndet» skulle liksom »frambringa» föremålen, -- allt sådant måste nogra aflägsnas, såsom beroende på det lägre, realistiskt-empiriska elementets obhöriga intrång på det högres område hos Kant. I stället måste man fasthålla, att det finnes ett systematiskt, organiskt samband inom noumenvärlden såsom ett helt af personer i personliga förhållanden till en högsta person.

Genom noggrann erfarenhetsanalys och efter anvisning af ej blott Kant, utan ock Plato, Leibniz, Fichte, Schelling, Hegel, Höijer, Biberg, Grubbe, E. G. Geijer m. fl. har Boström grundlagt sin personlighetsfilosofi. Denna innebär ej någon regress från kriticisms ståndpunkt, utan en upphöjelse därutöver i och genom en högre princip, förnuftet själf såsom principium essendi et cognoscendi (B R. s. 47), på samma gång som den är gifven genom en följdriktig utveckling ur den kritiska grundåskådningen.

Enligt Boström äro alla människans funktioner på en gång sinnliga och förnuftiga, om de uppfattas i sin fullständighet. Men man kan reflektera öfvervägande därpå, att en mänsklig funktion måste hafva till substansiellt innehåll det i och för sig själf varande. Om man därunder abstraherar så mycket från all accidentell (konkret sinnlig och rumlig-timlig) bestämdhet hos funktionen, att något afseende därpå för tillfället ej göres, så är det möjligt att hos människan urskilja till innehållet förnuftiga funktioner. Vid själfmedvetandets högre och högsta utveckling är för människan ock möjligt att tydligt förnimma det förnuftiga och att icke blott åtskilja det från det sinnliga, utan ock fatta det såsom dess rena osinnliga motsats. För att vinna förnuftiga eller rationella (abstrakta) begrepp måste människan därför abstrahera från rummet och tiden och reflektera på sin rent lefvande och själfmedvetna bestämdhet. De rent förnuftiga begrepp, som människan sålunda utvecklar, kunna icke referera sig till någonting, som är gifvet för henne utifrån, medelst sinnena eller den kroppsliga organismen, utan endast till något, som är gifvet för henne inifrån, omedelbart i och genom henne själf, d. v. s. uti och genom hennes förnuft (B, II, 308—10).

Verksamhetssättet vid begreppsutvecklingen är enligt Boström positiv abstraktion, ett öfvergående från det relativt mera konkreta, dunkla och yttre till det relativt mera abstrakta, klara och inre. Detta gäller ock vid determination af ett visst (allmänt) abstrakt begrepp. En analys af hvarje begrepp måste föregå bestämmandet af dess förhållande till hvarje annat. Det är missuppfattning att tro, det man någonsin kan *konstruera* fram konkreta begrepp ur det abstrakta; detta skulle vara detsamma som »att vilja finna någonting, där det icke *kan* finnas.» Då begrepp äro eviga (nödvändiga) kunna de vinnas blott genom att i och för oss *utvecklas* såsom vår andes väsentliga bestämmingar. Intet begrepp uppstår ur de därom predicerade bestämmingarne, utan finnes, såsom detta eller ett visst, ursprungligt i medvetandet. Hvarje begrepp framträder för oss först under ändlig form, såsom en genom abstraktion vunnen (obestämdare) förnimmelse af det i flere (konkreta) förnimmelser gemensamma; därför får man aldrig liksom gifva själfständighet åt de abstrakta uttrycken och förbise deras egentliga betydelse, att i något visst afseende eller från någon viss synpunkt beteckna de väsenden, om hvilka de rätteligen ut-sägas som predikater. Men vi hafva dock makt att från denna ändliga form vid begreppen abstrahera. Därigenom kunna vi inse, att begreppet *i och för sig själf* såsom den formellt full-

konliga, d. v. s. klara och tydliga (fullt själfmedvetna) förnimmelsen ock måste vara sannt, med sitt objekt identiskt eller själfv. sitt eget objekt. Då måste man ock inse, att det mänskliga vetandets *innehåll* och objekt är, hvad man rätteligen kallar *begrepp*, och att begreppets vinnande eller förverkligande i och för människan är äfven dess ändamål. Begreppen hafva därför ock nödvändighet inom sig själfva, och bevis är ej annat än analys af begreppet inom sig själfv. Människan måste utveckla sina begrepp *från* det, som *ej* är begrepp, och detta genom omdömen, d. v. s. ett successivt predicerande af bestämningar om detsamma. Men just därför är hvarje omdöme en ofullständig kunskap om subjektet, att man i hvarje sådant säger, att subjektet är ett annat än sig själfv. Först ett sådant omdöme vore fullständig kunskap om subjektet, som predicerade detta om det själfv. Man måste således till alla omdömen om ett subjekt lägga, att detta är utöfver predikaterna den inre enheten af dem alla och därmed alltså från alla skildt. Begreppet i och för sig själfv kan därför af det diskursiva mänskliga tänkandet icke fattas på en gång fullständigt och absolut tydligt och klart, utan det förutsätter ett tidlost och intuitivt tänkande, det gudomliga (B, I, 289, 362; II, 243, 300 ff., 305. B. R. ss. 8--9, 52, 56--57, 59, 105, 110, 114. Stridskr. mot Borelius, ss. 43--45).

Den mänskliga begreppsanalysen innebär nu emellertid enligt Boström två hufvudmoment. »När vi människor vilja fatta något i dess bestämdhet, betrakta vi det alltid 1:o såsom ett helt eller för sig varande och afgränsadt från hvarje annat, och sedan vi sålunda för vårt medvetande begränsat det, vända vi oss 2:o till dess eget inre eller dess beskaffenhet såsom sådant. Dessa båda synpunkter hålla vi för reflexionen isär, men i och för sig äro de *ett*, och det senare innefattar det förra» (B. R. s. 50). De negativa omdömen, som så ofta förekomma i denna mänskliga begreppsanalys, behövas endast för undvikande af villfarelser och misstag: »den, som alltid kan klart och tydligt och fullständigt förnimma, hvad det varande är, har ingen anledning att någonsin tänka eller utsäga, hvad det icke är» (B, II, 275. B. R. ss. 32, 112, 113). Och det är väl att märka, att i och genom en rätt utförd analys af ett begrepp finner man dettas enhet på samma gång som dess åtskillnad från andra samt åtskillnaden mellan dess bestämningar (jmf. stridskr. mot Bor. ss. 54, 43). Ty begreppet i och för sig, analysens objekt, är själfv nödvändigt ett system, ett helt, hvars alla momenter bestämma hvarandra ömsesidigt och äro på ett visst sätt i hvarandra närvarande (B, II, 244, 251); och »en *bestämning* — positiv eller negativ — kallas — — hvad helst, som är eller förnimmes i någonting annat, från hvilket det urskiljes och hvilket utan detsamma ej vore, hvad det är» (B, II, 241).

Enligt Boströms åsikt sammanhånga på det närmaste med hvarandra begreppen system, bestämdhet och bestämning.¹⁾ Begreppet system är begreppet om en viss form för ett innehåll, med abstraktion från *hvaraf* det är ett system: m. a. o. det är begreppet om *huru* något, likgiltigt hvad, är bestämdt. Systemet såsom blott sådant är enhet i allhet och allhet i enhet, utan motsättning. Söker man i enlighet med den mänskliga analysens natur urskilja, hvad däri ligger, så finner man följande vara nödvändigt. Då systemet själfv innehåller allt, så finnes därjämte rent af intet; det har sålunda »rationell oändlighet och liksom återgår i sig själfv.» Skulle man försöka fatta systemet i förhållande till något annat *jämte* detsamma, så måste den rätta begreppsanalysen *neka* hvarje sådant »yttre förhållande». Systemet har sålunda »yttre oändlighet» eller är *absolut*. Detta betyder då *ej* något annat än, att det dels är oberoende, oafhængigt, d. v. s. icke bestämmes af något, som liksom finnes *dessutom* eller *därjämte*, samt själfständigt, d. v. s. är bestämdt i. för och genom sig själfv. dels är fullkomligt, d. v. s. har rent positiv oändlighet, hvilken i jämförelse med den negativa, empiriska oändligheten (gränslösheten, bristen på fulländning) kan karaktäriseras som »omöjligheten att någonsin gå vidare, emedan fulländningen alltid är verklig». Men det är en villfarelse att anse det absoluta vara *abstrakt* identitet, rent

¹⁾ Följande framställning är grundad på: B. I. 286 ff.; II, 241, 263--65, 270--76, 283, 297, 488, 523--25. B. R. ss. 31--35, 50--53, 70--73, 109, 116. Stridskr. mot Bor. ss. 27--28, 43--45, 54, 57--59, 77--83. Jmf. Sahlin, Grundf. i etiken s. 1 ff.; Grundf. i log. I. 9--12, 38--34; II, 1 ff.

indifferent enhet, utan hvarje mångfald. »Indifferensen är ej absolut, den är vunnen genom abstraktion och reflexion eller har det många och konkreta *emot* sig och är då ej absolut» (B. R. s. 101). Det är tydligen Boströms mening, att en ren enhet i eleatisk, neo-platonisk, spinozistisk eller schellingiansk stil blir gifven därigenom, att man med falsk och isolerande abstraktion liksom gifver själfständighet åt den abstrakta bestämmdhet, hvilken enligt den mänskliga analysens natur först måste urskiljas, när man vill fatta något som ett helt för sig i sträng mening (B. R. ss. 83, 89, 91, 100—03, 119). Denna falska abstraktion förbiser, att den första synpunkten vid reflexion är innefattad i den senare och i och för sig *ett* därmed. C. Y. Sahlins åsikt sammanfaller i denna punkt med Boströms. »Den rent abstrakta identiteten innebär en abstraktion från all verklighet och är således en negation af all verklighet eller en form, som strider mot all verklighet och därför icke kan vara det verkligas form. Det verkligas identitet med sig själf är samstämmigheten, och det verkliga är såsom identiskt med sig själf systematiskt och har såsom sådant fornen af ett system» (Sahlin, Grundf. i logiken, I, 34. Jmf. Plato, Parm. 137 C—142 A). Systematikheten själf såsom sådan framträder i och för människans medvetande genom reflexionen på det oändligas beskaffenhet såsom oändligt inom sig, den »inre oändligheten». Denna kan icke härledas nr den yttre oändligheten, ty »ur ett abstraktare kan aldrig ett konkretare härledas.» Utan när människan i sin betraktelse »vänder sig *in* på» systemet själf, så finner hon det med nödvändighet ligga i dettas begrepp, att det ej är en tom enhet, utan enhet i mångfald eller samstämmighet. Och systemet såsom sådant, fattadt utan inskränkning, måste vara absolut samstämmigt, enhet i allhet — i och af allt. Detta innebär, att alla momenter i systemet »utgöra hvarandras bestämningar och följaktligen fordra och förutsätta hvarandra ömsesidigt, så att intet enda ibland dem kan vara eller förnimmas fullständigt, utan att med detsamma alla öfriga förnimmas». Alla äro närvarande i systemet, och »det är själf äfven med hela sitt innehåll närvarande i hvar och ett ibland dem, hvaraf följer, att de ock alla äro närvarande i hvarandra». Hvarje moment är därför ock ett subjekt, som har alla de öfriga och systemet själf till bestämningar. Hvarje moment i systemet är då äfven *ett* eller *ett visst*, d. v. s. ett från alla andra åtskildt individum, såsom genom alla öfriga bestämdt: det skiljer sig ifrån dem genom deras såväl som sin egen olika bestämmdhet, d. v. s. just genom dem och sig själf. Det är orimligt, att bestämningen skulle ligga *utom* det därigenom bestämda, utan de måste tänkas såsom på ett visst sätt innehållande hvarandra. Det allmännaste uttrycket för den inre oändligheten är den s. k. motsägelsegrundsatsen (principium contradictionis eller rättare principium non-contradictionis), »hvars rätta innehåll är, att allt förnuftigt och rätt nödvändigt har enhet i mångfald och samstämmighet samt att följaktligen allt, som icke har denna karaktär, ej eller kan vara förnuftigt och rätt». Man bör därför ock bemärka, att enhet i och af en *mångfald* (objektive, fullständigt begreppsmässigt) *åtskilda* moment icke nödvändigt är detsamma som enhet af *motsatta*. De individuella momenten i systemet innehålla hvarandra med nödvändighet; men de motsatta äro sådana moment, »som rent negera eller upphäfva hvarandra och detta i samma afseende, så att det enas position är det andras negation och tvärtom». »Enhet af motsatta är just, hvad vi kalle motsägelse, och denna åter detsamma som orimlighet». Orimligheter kunna endast finnas i och genom falska omdömen. Ett falskt omdöme, i och genom hvilket någonting anses för annat än hvad det är i och genom sig själf, är »en yttring af föreställningsförmågan, med hvilken man åsyftat en yttring af tankeförmågan» (stridskr. mot Bor. s. 69, B. II, 243). I och för sig, för det intuitiva begreppet, kunna icke de många åtskilda individerna motsäga eller upphäfva hvarandra, försävidt det intuitiva begreppet, den fullt klara, tydliga och fullständiga uppfattningen, förnimmer hvart och ett såsom just sig själf, ett från alla andra åtskildt individum (jmf. B. R. ss. 5—6, 135). »Mångfald» strider därför *icke* mot första tankelagen, såvida hvardera rätt fattas, men *en tom och indifferent enhet*, satt (ej såsom en abstraktion utan) *såsom absolut*, är däremot alldeles oförenlig med nämnda grundlag för allt tänkande.

Det individuella systemet har nu vidare enligt Boström alla individuella mångfaltsmomenter i sig såsom positiva »materiala» bestämningar och är därför deras grund i begreppet, d. v. s. det begrepp, genom hvars tillvaro och fullständiga uppfattning deras egen tillvaro och

fullständiga uppfattning äro *nödvändigt* (oberoende af tid och tillfällighet) gifna. Boström gör, om ock ej med all önskvärd tydlighet, dock en afgjord skillnad mellan de »materiala» bestämningarne hos något och den bestämdhet, som ett individuellt subjekt till skillnad från hvarje annat har, nämligen sammanfattningen af de »känнемärken, som äro egna och distinctiva» för subjektet (jmf. stridsskr. mot Bor. ss. 27—28. B. II, 296—97, 488—89). Hvarje »känнемärke» eller »attribut» är en *abstrakt* bestämning, som människan urskiljer hos ett subjekt för att undvika dess sammanblandning med annat. »Hvarje attribut är just enheten eller det hela, sedt från en viss synpunkt eller sida». För det intuitiva förståndet, som fattar hvarje subjekt såsom ett fullständigt helt, finnas omedelbart inga särskilda attributer. »Men attributerna äro därför ej blott subjektiva föreställningssätt hos oss: en abstraktion är ej ett intet, ehuru den såsom abstraktion ej finnes annat än i vårt medvetande». Det kan ej sägas vara falskt eller orätt att urskilja olika sidor i det hela för oss människor, som endast kunna fatta litet i sänder, nämligen *såvida* man väl fasthåller, att hvarje abstrakt bestämdhet bör fattas och inses i enlighet med det helas begrepp, såsom en mer eller mindre fullständig uppfattning af just det hela (B. R. ss. 47, 49, 50, 58—59). Man bör enligt min mening öfverhufvud för att rätt fatta Boströms åsikt ständigt hafva i minnet följande uttalande. »Då först är vårt vetande verklig vishet, om vi förnimma det absoluta såsom absolut och det relativa såsom relativt, och hänföra det förra till Gud, det senare till oss» (B. I, 305; jmf. B. II, 533 o. 535). Med iakttagande däraf är enligt min åsikt Boströms lära om de »materiala» bestämningarne i ett system till skillnad från de genom mänsklig abstraktion urskilda bestämdheterna tydlig. De »materiala» bestämningarne äro en ontologisk mångfald af individuella moment, som utan isolering eller succession äro hvarandras bestämningar. De abstrakta bestämdheterna äro en formellt-logisk mångfald af mer eller mindre inskränkta sidor hos individerna. *Såsom* abstrakta tillhöra de människans relativa sida, men såsom gifna i och genom människan själf såsom konkret och personlig kunna de mänskliga begreppen ej totalt sakna ontologisk betydelse. »Att verkligen tänka och likväl tänka falskt är en omöjlighet; ty hvad man förnimmer fullt klart och tydligt, det kan man icke förnimma oriktigt» (B. II, 243). »Motsatsen för oss människor mellan generellt och individuellt är rent relativ eller till för oss genom vår abstraktionsverksamhet. Men ser man bort från denna relation, så är hvart begrepp rent individuellt, äfven de abstraktaste, emedan in rerum natura ej finnes mer än *ett* sådant. Hela den nämnda skillnaden gäller egentligen inom den sinnliga eller relativa världen: inom den förnuftiga är allt individuellt eller personligt, afspeglande i sig hela universum» (B. R. ss. 238—39; jmf. s. 73; B. II, 300, 304; Sahlin, Om filos. metod enl. Bostr. åsikt i Festskr. åt B:s minne 1897, ss. 372—73, 375—77).

Därför, om man vill göra reda för systemets begrepp i allmänhet, måste man enligt Boström bortse från frågan, om innehållet i systemet såsom form »är mer eller mindre generellt eller ock rent af individuellt» (B. II, 525). Vid analysen af systemets begrepp måste människan naturligen abstrahera. Men denna abstraktion är ej själf analysens föremål och ur abstraktionens natur hemtas ej *bevisningsgrunderna*, fastän *förfaringssättet* vid bevisningen *naturligt nog* beror på det diskursiva tänkandets bestämdhet: utan analysens föremål är begreppet system såsom ett visst, af evighet gifvet, och detta är ock bevisningsgrunden: beviset åter är själfva den analys af »begreppet inom sig själf», i och med hvilken människan utvecklar sin klara och tydliga insikt i förevarande begrepps nödvändiga bestämdhet (jmf. ofvan s. 8; B. R. ss. 105, 110, 114). Den ernådda insikten är själf abstrakt, men därför ej oriktig, såvida detta inses och erkännes och man ej gör anspråk på att inse annat än hvad man inser, nämligen den *form* af system, som måste finnas hos allt förnuftigt och rätt.

Fasthåller man noga allt detta, så synes mig ock Boströms lära om de »materiala» bestämningarnes förhållande till det hela och till hvarandra vara fullt lika väl grundad som hans öfriga läror om systemet: eller ock måste de senare sägas vara lika svaga som den förra. Boström lär som bekant, att det *allmänna förhållandet* mellan momenten i ett system (oberoende af hvad hvart och ett moment är ur reell synpunkt) är följande: om hvilka två som helst gäller, att det ena af dem ingår som positiv bestämning hos det andra, men själf har detta till negativ

bestämning. Därvid måste man noga aflägsna alla föreställningar om isolering och succession. Vidare får man ej inskjuta någon reflexion på genusbegrepp, inom hvilkas omfång species äro koordinerade.¹⁾ Ifrån sådan relativ bestämdhet bör man just abstrahera. I stället har man att reflektera därpå, att 1:o momenterna i ett system äro en verkligen, objektive åtskild (icke genom isolerande eller abstrakt motsättning, utan kvalitativt och konkret) *mångfald*; 2:o) hvart och ett inom systemet såsom sådant är ett *individuum*; 3:o) detta gäller just därför, att *allt är i allt* inom systemet. Då blir frågan, huru skall man i och genom diskursiv reflexion kunna fatta (icke *hvad* hvart och ett i och för sig är, ty detta »är omöjligt för den, som ej fullständigt genomträngt hvarje» (B. R. s. 34), utan) möjligheten däraf, att å ena sidan *hvarje* moment har i sig *alla* de öfriga och *hela* systemet *såsom* bestämningar, men å andra sidan är fullkomligt ifrån dem *åtskildt*. Svaret finnes genom särskiljande af två nödvändiga synpunkter för hvarje moments betraktande. Hvert och ett är å ena sidan absolut fullkomligt inom sig själf, just emedan det är bestämdt »genom alla de öfriga äfvensom genom systemet i dess enhet och helhet»; det är nämligen då absolut fullkomligt såsom moment och såsom detta moment och icke något annat. Men å andra sidan kan intet moment »*till innehållet*» vara lika med hela systemet eller något annat (B. II, 271—74; stridsskr. mot Bor. ss. 58—59). Härvid finner man visserligen en tvetydighet i Boströms framställning. Alla moment kunna ju sägas hafva alldeles samma innehåll som hela systemet och hvarje annat. Dock talar Boström om en *olikhet* med afseende på innehåll! Men enligt min mening är dock af Boströms framställningar klart, huru den skenbara motsägelsen skall kunna lösas, och Ribbing synes mig i sin afhandling »Om det Absoluta begrepp, ss. 39—41, hafva tydligt angifvit lösningen liksom ock Nyblæus i »Tvänne uppsatser om den boströmska filosofien», isht. ss. 24—25. Tankegången i Boströms bevis för olikheten i afseende på »innehåll» är följande: då det objektive finnes reell mångfald, är det naturligtvis möjligt för människan att jämföra med hvarandra blott två (individuella) moment i ett system under abstraktion från de öfriga; för jämförelse kräfvdes nödvändigt något gemensamt mellan de jämförda; i detta fall kan det gemensamma ej vara något annat än ett af de två, emedan hvarje inskjutande af ett tredje (individuellt moment, generell synpunkt eller hvad som helst) skulle strida mot antagandet: alltså måste människan, som utför jämförelsen, tänka såsom nödvändigt, att det ena har det andra till »positiv» bestämning. Positiv är den bestämning, som »ingår i» ett annat, så att detta senare alls ej kan tänkas utan det förra och »*i den mening*» innehåller det i sig. Den positiva bestämningen åter har, såsom själf subjekt, det däraf positivt bestämda till negativ bestämning. Att hafva någonting till sin negativa bestämning betyder nämligen »icke att vara utesluten därifrån eller icke vara upptagen däri, utan det betyder, att själf utesluta det ifrån sig eller själf icke upptaga det uti sig»; och detta innebär för ingen del uteslutning i rum eller tid, utan kvalitativ bestämdhet, hvaraf det abstrakt kvantitativa är »*symbol*» (jmf. stridsskr. mot Bor. ss. 80—81; B. R. ss. 34—35, 51 o. 53; B. II, 275, 277—78).²⁾ Ribbing uttalar sig i förevarande fråga sålunda: »Af detta hvarje väsendes positiva fullt konkreta eller individuella vara utgöra de negativa bestämningarne det abstrakt-logiska uttrycket, — med särskildt hänseende därtill, att begreppet af *detta* väsen icke *på samma sätt*, som det af något annat, innefattar det för alla gemensamma innehåll, som utgöres af det själf och de öfriga» (Ribb. a. arb. ss. 40—41. Jmf. Nybl. a. arb. s. 24). Detta är tydligen ock Boströms åsikt. För det intuitiva förståndet behöfvdes ej abstraktion, jämförelse och negation. Men däraf följer ingalunda, att hvad det diskursiva förståndet verkligen inser såsom nödvändigt liggande i det absoluta systemets begrepp, är falskt, såvida man blott ständigt har klart för sig, att därvid det absoluta måste fattas såsom absolut och det relativa såsom relativt och att det förra måste hänföras till Gud, det senare till människan (se ofvan s. 10).³⁾

¹⁾ Jmf. E. Liljeqvist, Om Boströms äldsta skrifter (Göteborgs högskolas årsskrift 1897, VIII), s. 19, not 5, samt B. II, 523—24.

²⁾ Jmf. Chr. Sigwart, Logik, I. s. 336, not, samt Norstr., a. arb. s. 34.

³⁾ Jmf. E. Liljeqvist, Om Boströms äldsta skrifter, ss. 16—28.

Till verkligt begripande fordras sålunda, att människan under all sin diskursiva reflexion noga fasthåller: 1:o) att objektet är begrepp i och för sig, gifvet ytterst genom det intuitiva förståndets eviga närvaro i människoanden: 2:o) att hvarje begrepp för sig och alla begrepp såsom totalitet äro ett strängt systematiskt helt; 3:o) att människan ock själf måste intuitivt, omedelbart och inifrån fatta detta såsom gifvet i hennes eget förnuft. M. a. o. människan måste i och med sitt förnuftiga förstånd hafva utöfver det empiriska tänkandets successiva abstraktion en uppfattning, som skulle kunna kallas *systematisk intuition*: man måste »sammanhålla alla — — kategorier till en enda enhet och sålunda ock se deras sammanhang sinsemellan» (B R. s. 131. Jmfr. Sahlin, Grundf. i log. II, 43—44; Om filosofiens metod enligt Boströms åsikt (i Festskr. åt minnet af B. 1897), ss. 370—71, 375—77.

Enligt min mening visar sig Boströms originalitet mest afgjordt i den oafvisliga öfvertygelsen om och det vetenskapliga uppvisandet af såväl samstämmigheten som motsatsen mellan systematisk intuition och diskursiv reflexion samt mellan »filosofien i och för sig» eller »Guds eget allvetande» och »människans filosofi». »resultatet af människoandens bemödande att förverkliga sig själf såsom absolut vetande eller hos sig förverkliga filosofien i och för sig» (B, I, 336—46, II, 246—47, 297, 530—35; B R. ss. 4—7). Boström framhåller tydligt, att människans filosofi måste vara behäftad med »de negationer eller inskränkningar och ofullkomligheter, som följa af människans ändlighet i förhållande till Guds oändlighet» (B, II, 247, 280). Det torde då vara afgjordt oriktigt att påstå Boströms metafysik hafva en *naïvt absolut* karaktär (Norstr. s. XII).

Med ledning af föregående framställning anser jag det vara lätt att uppvisa missuppfattningarne i prof. Norströms förnämsta anmärkningar mot Boströms filosofi. Att han ej rätt insett förhållandet mellan kriticisismen och Boströms personlighetsfilosofi, anser jag redan vara i det hufvudsakliga klart (se ofvan s. 7). Men till yttermera visso skall jag dröja vid några speciella kritiska inkast.

Prof. N. säger, att »personligheten såsom *ett i omdömen gifvet begrepp*» (kurs. af mig) icke kan vara rent positiv och absolut (N. s. IV). Däri måste man ur boströmska synpunkter instämma: det är såsom *ett i Guds systematiska institution gifvet begrepp*, som hvarje person är absolut, — icke i omdömesformen. Detta skulle väl prof. N. anse innebära, att människan, såsom endast i och genom omdömen hafvande kunskap, icke kan få någon kunskap om personen såsom absolut vara. Men denna anmärkning förfaller, när man inser den ursprungliga och nödvändiga samstämmigheten mellan (ej den abstrakta identiteten af) diskursiv reflexion och systematisk intuition (se ofvan). Prof. N. har ej skytt att i detta sammanhang komma med en uppenbar motsägelse (egentligen densamma, som finnes i all »positiv» skepticism; jmfr. B, II, 203—05). Han säger (a. st.): »En ren eller absolut enhet måste visserligen kunna uppvisas utgöra all kunskaps yttersta och högsta förutsättning, men *just såsom sådan förutsättning* kan densamma aldrig vinna inträde i kunskapen såsom dess objekt». Kan »enheten» af människan *uppvisas* i någon mening, så är den *sätillvida* objekt för hennes kunskap (ej *sinnligt* objekt); kan den åter *aldrig* såsom kunskapens förutsättning vara objekt för mänsklig kunskap, så står ej heller någonsin i mänsklig makt att *uppvisa* den såsom sådan: — detta, såvida orden få betyda, hvad de faktiskt betyda. För öfrigt är det falskt, att för mänsklig kunskap förutsättes en »ren» enhet, som skulle strida mot det mänskliga tänkandets lagar; förutsättningen för mänsklig kunskap är, såsom förut är framställt, samstämmighet mellan systematisk intuition och diskursiv reflexion, och det är *just det mänskliga tänkandets egna* (immanenta, ej transscendenta) *lagar*, som gifva människan möjlighet att inse denna samstämmighet vara ytterst grundad i Guds eviga närvaro i hennes ande: »människan känner ej Gudomligheten därför, att hon är förnuftig, utan hon är förnuftig därför, att Gudomlighetens väsen hos henne är närvarande» (B R. s. 257; jmfr. Sahlin, Grundf. i log. II, 14—15, 42—44).

Prof. Norströms framställning af Boströms »felaktiga metodik» är märkligt ytlig. Han tror Boström hafva haft »den — — oklara föreställningen om en vetenskaplig fortgång, som betingas däraf, att innehåll successive *tillföres* (kurs. af mig) det abstrakta begreppet genom en alltjämt fortgående erfarenhetsundersökning af detta begrepps objekt, hvilken undersökning suc-

cessive och i en af det undersökta föremålets natur betingad ordning *lösgör* (kurs. af mig) bestämningar hos det föremål, som undersökes, ur deras empiriska sammanhang och för dem till det abstrakta begreppet såsom *dess* innehåll» (N. s. VI. Jmfr. Sahlin, Om filosofiens metod etc., ss. 372—73). Att hela detta uppfattningssätt hos prof. Norström beror på missuppfattning af Boströms metodik, anser jag vara lätt att inse ur min föregående framställning. Jag kan omöjligen finna, det Boström någonsin glömt eller förbisett, »att hvarje bestämning, huru abstrakt hon än må vara, likväl icke genom abstraktionen blifvit skild från sitt väsende eller subjekt, utan är en bestämning hos detta väsende eller subjekt» (Sahlin, Grundf. i log. II, 14; jmf. Sahlin, Kants, Schleierm. o. Bostr. et. grundt. s. 77; se ofvan s. 7).

På liknande missuppfattning hos prof. N. beror ock hans tal om att Boström skulle »förvandla» (kurs. af mig) »själfmedvetandets rena form» till ett »objekt», »förtätande (kurs. af mig) den i den bekanta *konstruktionsskalan* (kurs. af mig): själfmedvetande, förnimmande, förnuft, person» (N. s. VII). Enligt Boström uppfattas nämligen »det rena (obestämda) själfmedvetandet» såsom det mest abstrakta momentet i »det allmänna schemat af ett Jag», ett förnimmande väsen, förnuft. Däri urskiljes: 1) det rena (obestämda) själfmedvetandet; 2) förnimmelsen (det på något visst sätt närmare bestämda själfmedvetandet) och själförnimmelsen (det blott genom motsättningen mot förnimmelsen bestämda själfmedvetandet); 3) jaget eller den förnimmande själf, enheten af de två motsatta momenten (B, II, 240, 262). Dessa moment äro urskilda genom diskursiv reflexion men de måste i enlighet med Boströms metodiska anvisningar noga sammanhållas genom systematisk intuition. De utgöra *för ingen del någon* »konstruktionsskala», utan snarare s. a. s. en reflexionsskala. Det rena eller obestämda själfmedvetandet är enligt Boström *såsom* »ett tomt abstractum» icke ett förnimmande väsen (stridsskr. mot Bor. s. 50), han söker aldrig låta det liksom växa ut till personlighet (N. s. XI), utan han fasthåller, att det är ett jag, en personlighet, fattad abstrahendo såsom själfbestämd, alltså ytterst och egentligen den oändligen personen, fattad på nämnda sätt (B, II, 262—67, 270—71. B. R. ss. 22, 47 o. 55—56). Just därför är en determination från själfmedvetandet såsom genus summum möjlig, »men ej så, att vi ur det abstraktare få ut det konkretare, utan alldeles tvärtom genom föregående analys af det konkretare komma vi till det abstraktare» (B. R. s. 114). Och enligt min mening är det med allt skäl, som Boström anser det rena själfmedvetandet vara »något», nämligen just det ofvan angifna, och icke, såsom prof. N. anser, »radikalt höjdt öfver *all* (kurs. af mig) verklighets sfer» (N. s. VII). Ty eljes skulle det vara det rena intet; »och att tänka det rena intet är att ej tänka; hvarje intet», som vi verkligen tänka, är ett bestämdt intet, d. ä. att ett visst ej är ett visst annat» (B. R. s. 113. Jmfr. Plato, Sofista, 257).

Lika litet som Boström kommit med någon »paralogism» i afseende på själfmedvetandet, lika litet går hans världsförklaring i cirkel, såsom prof. N. anser (N. ss. XII—XVI, 32—34). Hela dennes tankegång för att bevisa påståendet hvilar på den oriktiga uppfattningen, att *från den absoluta formen är allt ändligt innehåll* »principiellt utslutet» (a. st. s. 32). Försåvidt man med falsk och isolerande abstraktion fattar det absoluta såsom »ren och tom» identitet eller enhet, så utsluter det ej blott allt *ändligt* innehåll, utan *allt* innehåll och är såsom *rent* negativt en absurditet (se ofvan s. 9). Men försåvidt man inser, att det absoluta förnuftet är ett system, öfver eller jämte hvilket intet kan finnas, så är klart, att det nödvändigt måste innehålla äfven det ändliga, såvidt detta är verkligt (B. R. ss. 260, 89; jmf. Ribbing, Om pantheismen. ss. 87—88, 93—94). Tankegången i Boströms världsförklaring blir därför följande.

Inbegreppet af allt verkligt måste innesluta i sig det ändliga: den allvetande måste förnimma inbegreppet af allt verkligt: alltså, den allvetande måste förnimma det ändliga. Det af den allvetande förnumna är det sannt varande; det ändliga är af den allvetande förnummet: alltså, det ändliga är nödvändigt ock ett sannt varande (= hvarje väsen, utom Gud har ett ursprungligt och evigt begränsadt »mått» af lif och själfmedvetande). Den ursprungliga individuella ändligheten hos hvarje *annan* person än Gud är grund till *ofullkomligheten* i hvarje fenomenvärld: det *fullkomliga* är gifvet genom den fullkomliges andliga och eviga närvaro däri. Det är sålunda objektive, i och för sig gifvet och klart, att i och för ändliga väsen fenomenvärldar måste

finnas (Jmfr. B. II, 276--79. B. R. ss. 115--17). Men frågar man hvarför ändligen väsen då öfverhufvud finnas, så kan svaret ej blifva annat än, att det ligger i deras begrepp *såsom andra* än Gud (Anm. om helv.-l. s. 14, not. B. R. s. 69). Men de individuella ändligen väsendena kunna i sig hvarken vara producerade af Gud eller något annat såsom orsak, ej heller kan det abstrakta begreppet ändligt väsen deduceras eller konstrueras ur det *abstrakta* Gudsbegreppet. Begreppet ändligt väsen är liksom Gudsbegreppet och *hvarje* begrepp för människan aktualiseradt i och genom den ständigt fortgående utvecklingen af hennes ursprungliga innehåll, »det i och för sig första», och hennes aktiva reflexion däröfver i teoretiskt syfte (B. II, 281, 300, 305, 523, B. R. ss. 38, 69, 85). Genom analys af det gifna finner människan, att »begreppet om Gud för oss är lika nödvändigt eller inses lika visst, som att vi själfva äro till» (B. R. ss. 20, 36). Genom fortsatt analys urskiljer människan vissa »logiska» attributer hos Gud, genom hvilka hon skiljer »hans vara och förnuft från vårt» (a. st. s. 50); vidare, att Gud såsom allvetande intuitivt och systematiskt förnimmer sig själf såsom sådan och alla andra väsen såsom ofullkomligt förnimmade och hafvande hvar sin fenomenvärld (B. R. ss. 68--77); slutligen, att Gud sålunda är alltings yttersta grund och såsom sådan har vissa »metafysiska» attributer, hvilka lika litet som de »logiska» äro blott och bart subjektiva föreställningssätt hos människan, om de ock såsom abstrakta äro ofullständiga, — alldenstund det är omöjligt, att Gud icke skulle evigt och nödvändigt i och genom sin systematiska intuition förnimma, hvad han är uti, för och genom de ändligen väsendena och deras uppfattningsformer (B. II, 283, B. R. ss. 115--17, stridsskr. mot Bor. ss. 77--79).¹⁾

I denna tankegång finnes endast skenbart en cirkel, såsom Boström själf anmärkt. »Ty vår kunskap om den osinnliga världen *grundar sig ej* (kurs. af mig) på kunskapen om den sinnliga; ehuru den sistnämnda är i tiden prius, är den det ej i begreppet. Det sinnliga är väl *anledning till* (kurs. af mig) kunskap om det osinnliga, men har man nått detta, så är det i och för tanken tillfredsställande och visar hvarken utöfver sig själf, ej heller behöfver det stöd af annat.» (B. R. s. 81; jmfr. ss. 4, 8, 42, 132). »Det enda underbara är det hela samt andens egen tillvaro och makt. Detta är oförklarligt, emedan annars det varande skulle förklaras ur det icke-varande» (a. st. s. 260). Det vore m. a. o. alldeles orimligt att söka någon förklaringsgrund för eller ur något annat »deducera» »det i och för sig första», emedan detta »såsom sådant måste hafva allt till sitt klara innehåll» (a. st. s. 69). Och det är en alldeles onödig farhåga, ifall man skulle befara, att då det absoluta har relativa väsenden i sig som »positiva» bestämningar, och då alltså det sinnliga »medelbart» är i Gud, så torde det absoluta blifva relativt och Gud sinnlig. Ty lika litet som en triangel är »lineair eller punctuell», därför att han har linier och punkter såsom bestämningar uti sig, lika litet blir det absoluta relativt, emedan det positivt bestämmes af relativa väsenden: och däri, att Gud såsom allvetande förnimmer äfven *människans* sinnliga bestämdhet, ligger ingalunda, att han skall fatta *sig själf*, den rent osinnlige, såsom sinnlig. (Stridsskr. mot Bor. ss. 27--28, 49, 57, 60--61).

Det är sålunda för människan möjligt att »förklara det motsägande ur det motsägelselösa» eller »lösa de motsägelser, som finnas hos det ofullkomliga, ur det fullkomliga», nämligen genom att inse det motsägande vara »någoting sekundärt och relativt». Fenomenet kan m. a. o. ock blifva filosofiens objekt, genom att verkligen fattas och begripas såsom en ofullkomlig uppfattning af själfva det ursprungliga väsendet och hafvande sin nödvändighet i »människans eviga mått». »Det fattas nämligen i det fallet sant och förnuftigt eller sådant det i och för sig själf är: dess väsende eller vara i och för sig själf tänkes då såsom dess vara i och för människan eller det visar sig då såsom omedelbart existerande blott i och för henne» (B. II, ss. 245--46; B. R. s. 132; stridsskr. mot Bor. ss. 47, 55). Därigenom har man ej »*gifvit* fenomenerna en nödvändighet, hvilken de *icke* själfva äga», utan endast *funnit* den nödvändighet, hvilken de *verkliga* äga, genom att »förstå den allmänna betydelsen af deras sinnliga bestämdhet». Men »lösningen af en motsägelse, i teoretisk mening, betyder lika litet att efficiera, att denna motsägelse

¹⁾ Jmfr. E. O. Burman. Om teismen, ss. 123 o. 129--30.

i den gifna verkligheten försvinner, som insikten eller medvetandet af ett skenbart, relativt eller dylikt såsom sådant innebär negation af dess skenbarhet eller relativitet». Människan kan ej heller »a priori inse detaljerna af de sinnliga tingen», ej ens ur det absoluta förklara, *huru* den gifna tillvarons allmännaste former, rum och tid, äro beskaffade, utan detta har människan att genom omedelbar uppfattning af denna tillvaro själf lära känna: sinnligheten är kunskapskällan i anseende till fenomenet (Ribbing, Om pantheismen, ss. 92 o. 94. B, II, 158, 195, 201, 248. B R. ss. 132, 134--35). Fenomenet kan därför ej heller genom människans *enbart* teoretiska verksamhet »häfvas eller förändras», utan förändrandet sker genom »hennes fortgående totala utveckling»; och sinnevärlden kan ej erhålla en för människans behof fullt tillfredsställande öfverensstämmelse med idévärlden annorlunda än genom hennes uppnående af den högsta möjliga och sista aktuella lifsformen i himmelriket (B, II, 245, 281--82, 294--95. Stridsskr. mot Bor. ss. 38--42). Den fortgående totala utvecklingen kan med rätta sägas vara en Gudomlig uppenbarelse på grund af det eviga och organiska sammanhanget mellan Gud och människan. »Från människans sida måste denna uppenbarelse successivt förverkligas, genom växelverkan med den yttre naturen, dock med villkor, att hon därvid tillika lefver i växelverkan med andra människor, hvilket successiva uppenbarande är historien, sedd från dess högsta synpunkt». I och genom den historiska utvecklingen äro för människan gifna en mångfald af Gudomlighetens yttre nådeverknningar», hvilka äro hjälpmedel, väl behöfliga för människans sanna bättring. (B R. ss. 257--58, 211--12, 251).¹⁾

Det är nu ock tydligt, att Boström ingalunda är ensidigt intellektualistisk i sin åskådning, ej heller håller det absoluta förnuftet »fritt sväfvande öfver allt historiskt-empiriskt underlag», ej heller öfverhufvud sträfvat att isolera filosofien från empirien såsom prof. Norström anser (N. ss. 29, 33--35 IX--XI): »filosofien och empirien, likasom själ och kropp hos människan, stå i nödvändig förening och växelverkan, så att de hos henne ömsesidigt förutsättas för hvarandras förverkligande eller utbildning» (B, II, 158); och »hvarje äkta tänkare är dock tillika mystiker: för att vinna och gifva djupare betydelse åt sin forskning» (B R. s. 206).

Prof. Norströms tal om att Boström otillräckligt behärskat sina synpunkter, därför »genom ett tvetydigt oscillerande mellan den undersökta absoluta objektiviteten och den undersökande relativa subjektiviteten» öfverskytt sin uppgifts inre olöslighet, »därmed förvirrat den filosofiska problemställningen samt bidragit att sänka den filosofiska utvecklingsnivån flere streck nedanför den kritiska ståndpunkten» -- detta tal måste jag enligt min gifna framställning anse vara alldeles förfeladt. Prof. Norström vill tydligen ej egentligen erkänna mer än *en* verklig värld, den sinnliga (N. ss. IV--V, XVI--XVII, XXVI). Därför kan han ock anse, att Hegel, men icke Boström sett, hvad »en teoretiskt vetenskaplig förklaring af ändligheten kräde. Boström erkände, att *om* blott fenomenvärlden vore den enda, så vore Hegels åsikt, »begrepps-empirismen», den riktiga (B R. s. 103). Men om Boström gäller tydligen just, att han med entusiastisk öfvertygelse i sitt inre fann *såsom faktiskt gifven* en högre värld, väsendets eller idéens, i hvilken aktuellt finnes »ett Guds lif i människan och ett människans lif i Gud» (B, I, 340, II, 530 ff. B R. ss. 211--12). Och hans ställning inom filosofiens historia kan ur en synpunkt sägas vara gifven därigenom att han har å ena sidan bestämdt uppvisat olösligheten i Hegels metafysiska problem och *dennes* tvetydiga oscillerande mellan absolut objektivitet och relativ subjektivitet (B R. ss. 103--115. B, II, 180, 209--10, 321), å den andra sidan klart uppställt det för människan rimliga och nödvändiga metafysiska problemet och *utan* tvetydighet

¹⁾ Jmfr. följ. yttr. af B.: »Det är den ändliga människan icke medgifvet, kunde man säga, att skåda directe det förnuftiga och Gudomliga, hvars skådande likväl är hennes högsta lif och lycksalighet; hon måste se och uppfatta det likasom i sinnlighetens spegel, ty hennes natur är att vara en enhet af motsatser och att endast under denna form besitta hvad hon besitter. Icke en gång en tanke kan hon ega utan något ord eller en känsla utan någon kroppslig affection. Så mycket viktigare då för henne att så rena, bereda och använda sin spegel, att den verkliga afspeglar det sanna, goda och sköna, som den kan och bör afspegla». B, I. 402.

gifvit dess principiella lösning (B. II, 218, 227—231, 249, 263, 270—84). Därvid har han just låtit det egentligen kritiska hos Kant komma till sin rätt (B. I, 260—80, II, 95, 203—08, 221—22) och bortrensat de dogmatiska förutsättningar, som Kant tagit i arf från lockeanismen och af hvilka Hegel konsekvent utfört i synnerhet *en*, att tidsformen är väsentlig för medvetandet, och indirekt visat den vara orimlig. Locke uppställde — man kunde säga med engelsk naivitet ur spekulativ synpunkt — såsom problem att på grund af iakttagelse af erfarenheten beskrifva, huru människosjälén från att vara en »tabula rasa» öfvergår till att vara den gifna konkreta själen. Hegel uppställde — med tysk grundlighet — såsom problem att i och genom en objektiv logisk deduktion strängt bevisa, huru världsanden från det rena vara't eller intet genom en »dialektisk» process öfvergår till absolut ande — och återgår till utgångspunkten (Hegel. *Encycl.* § 574).¹⁾ Lösningen gifves ytterst genom den pretenderade insikten i att själfva processen är det absoluta, m. a. o. att det strängt metodiska tänkandets dialektiska förtgång objektive sammanfaller med sakens egen själfutveckling (a. st. §§ 12, 79, 573, 577). Hegels sätt att vinna detta resultat består ytterst i förnekandet af första tankelagens (därmed ock af alla de öfrigas) giltighet (a. st. § 88). Och denna utväg kan med rätta kallas förtviflad (N. XIV). Men prof. Norström tyckes anse, att Hegels problemställning vid den teoretiskt vetenskapliga förklaringen af ändligheten är riktig och att Boström konsekvent borde för sig hafva uppställt detta Hegelska problem att »ur det rena tänkandet själf» härleda »betraktelsens ändliga synpunkt». Emellertid har Boström just med stöd af all mänsklig teoris yttersta formella grund, första tankelagen: »hvad som är, är hvad det är och kan ej vara annat», eller såsom B. ock lär hafva uttryckt sig: »genom sig själf kan ingenting blifva sin egen motsats», uppvisat, att hos Hegel äro såväl problem som metod och resultat principiellt förfelade (B. R. ss. 134—35, 110—15, stridskr. not Bor. ss. 54—55). Med den nämnda grundlagen för all teori öfverensstämmer däremot Boströms problemställning, metod och resultat i allt väsentligt. Han konstaterar, att det omedelbart gifna har egenskapen relativitet, att vara enhet i och af motsatta. Skulle man då, såsom människan först är benägen att göra, fatta den gifna världen såsom den enda, såsom omedelbart i och för sig varande eller såsom absolut väsen, då skulle man begå en motsägelse. Men i relativiteten ligger — rent analytiskt, enligt noggrannare och djupare redogörelse för det gifna —, att den sinnliga världen förutsätter å ena sidan den osinnliga, absoluta, ursprungliga världen, å den andra sidan vår andes ursprungliga ändlighet. Lösningen af motsägelsen sker därför genom att hänföra de motsatta bestämningarne till skilda subjekt, den ursprungligt och evigt absolute anden samt den ursprungligt och evigt relative anden: m. a. o. genom klar insikt i hvad den sinnliga världen verkligen, i sig själf är, nämligen ett fenomen för ändliga personer af den oändlige personens väsentliga värld, systemet af alla personer. Ty med denna insikt inser man den sinnliga världens relativitet ligga i dess eget begrepp, liksom tresidigheten i triangeln. Men hvarken den oändlige personens absoluthet eller den ändliga personens relativitet kunna i hegeliansk mening »deduceras» ur »det rena tänkandet» (jmf. ofvan s. 14). Däremot kan människan genom sitt verkliga tänkande mycket väl inse såsom nödvändigt, att det oändliga, det ursprungliga och i sig första måste hafva allt till sitt klara innehåll och alltså vara alltings ratio sufficiens, — detta i enlighet med begreppet absolut system, hvilket är med nödvändighet immanent i människans eget förstånd (ofvan ss. 13—14, 9—10, 12). Ur första tankelagens synpunkt är det absoluta systemet själf och hvarje dess moment evigt och utan möjlighet af »oscillerande» identiskt med sig själf och rent samstämmigt: ur andra tankelagens synpunkt är lika ursprungligt och evigt, utan process, en orubblig fast ordning mellan de individueilla momenten och det konkreta hela gifven i och med förhållandet mellan real grund och real följd allt efter de olika eviga »måttén» af »positiv» och »negativ» bestämdhet²⁾; ur tredje tankelagens synpunkt finnes

¹⁾ Jmf. Nyblaus, Är en practisk filosofi möjlig efter Hegels verldsåsig? ss. 16—17, 23.

²⁾ Såsom personliga individer kunna enligt Bostr. Gud och alla ändliga personer sägas vara motsatta till arten: koordinerade inom det abstrakta *släktbegreppet* personlighet (B. II, 276, 523, 530 ff.). Därmed har han framhållit den konträra motsats, hvilken är den reella förutsättningen för allt tal om

ursprungligen och i egentlig bemärkelse ingenting på något sätt »utom» det absoluta systemet, hvarför dess momenter just såsom bestämda af detta själf äro fullständigt bestämda eller fullt nödvändiga, eviga och ursprungliga (jmf. Sahlin, Grundf. i log. I, 11—13, II, 1—2, 40—43).

Däri ligger Boströms »deduktion» af »ändliga synpunkter» såsom systematiskt inneslutna i den oändliga. Men denna »deduktion» är ock fullt tillfredsställande just ur *exclusivt* teoretisk synpunkt, genom sin begrundning i en af tankelagarne bestämd analys af den för människan såsom aktuell person gifna verkligheten. Den enda och riktiga metoden alltifrån vetandets början »består, i verkligheten, i att genom analys och abstraktion gå tillbaka till det enklaste i sitt medvetande samt därefter därmed syntetisera det konkretare för att därmed upplysa detta med den klarhet, man vunnit i det abstraktare» (B R. ss. 8—9). »Genom ett bevis gifves eller vinnes aldrig något, som ej redan förut finnes i vårt medvetande, utan blott en redogörelse för hvad vi redan känna» (B R. s. 38).

Boströms filosofi torde i själfva verket kunna karaktäriseras äfven såsom ett utförande af Kants kritiska särskiljande mellan väsen och fenomen samt af hans anvisning till lösning af »förnuftets motsägelse mot sig själf». Ty Boström har redogjort för det väsentliga af det »rena» medvetandets innehåll och bevisat, att däri finnes inneslutet det »empiriska» medvetandets innehåll, sinnevärlden, nämligen såsom något sekundärt, ett fenomen »för uns», ej ett noumen »an sich» (Jmf. C. Y. Sahlin, Om världens relativitet, ss. 50—55).

Därmed är ock gifvet, att Boströms ståndpunkt icke är vunnin genom ett nedsjunkande under kriticismens nivå, utan genom fulländandet af det verkliga kritiska hos Kant, sedan vissa af dennes lockeanska förutsättningar blifvit drifna in absurdum genom Hegel. Men att Boström »vederlagt» föregående filosofer på ett sant filosofiskt sätt, »d. v. s. genom framställandet af en högre och riktigare världsåsikt», detta beror nog egentligen därpå, att »hans egen naturliga förmåga och karaktär» manat honom att med »själfständigt och rent vetenskapligt studium» söka »upptäcka och utveckla hvad som ligger i förnuftet» (stridsskr. mot Bor. ss. 33, 30, 37, 6) och att han faktiskt däruti haft större framgång än någon förut. Den anda, som sålunda besjälade honom, sökte han ock nitiskt väcka till lif hos sina lärjungar (jmf. Plato, Phaidros, 277 A, med B, II, 480). Detta torde vara den naturliga förklaringsgrunden till »det väldiga och varaktiga inflytande», som han utöfvat icke blott på »betydande och skarpsinnige män» bland sina omedelbara lärjungar (jmf. N. s. XIV), utan äfven på den svenska nationens teoretiska bildning öfverhufvud. (Jmf. Säve, Sveriges hist. V, 222).

de mer abstrakta motsatserna, gradmotsättning och kontradiktorisk motsats (B, II, 274—75). Och det är *icke* såsom prof. N. s. XV uppgifver, enligt B. en *abstrakt* opersonlighet, som företer sig som det konkret opersonliga, utan detta har sin grund i det konkret personliga: den absolute individens och den relative individens konkreta personliga förhållande till hvarandra, hvaruti den senares ursprungliga (i det abs. syst. själf grundade) och individuella mått är grund till naturens *relativt* opersonliga lif (B, II, 276—81). Och därvid är noga att fasthålla, det B. uttryckligen och en gång för alla yrkat, att *ingen motsats är absolut*, utan att hvarje sådan, i enlighet med sitt begrepp är relativ och att således hvarje föreställning om »rent negativ» bestämdhet bör anses falla alldeles utom B:s egen tankegång (B, I, 316; B R. s. 8; jmf. N. s. XV). Jmf. Sahlin, Om naturens lif, ss. 42—44, samt ofvan ss. 13—15, 8, 9, 11.

R Ä T T E L S E R:

Sid.	4	rad	22	uppfir.	<i>står</i> :	anledoing;	<i>läs</i> :	anledning
	»	13	»	25	»	»	oändligen	» oändlige
	»	15	»	7	nedifr.	»	ändliga	» ändliga.